

Ouders op de OTS-zitting

De communicatie tussen de rechter en ouders in de rechtbanken van Den Haag en Rotterdam

29 juni 2012

Afstudeerscriptie Forensische Orthopedagogiek

Universiteit Utrecht

Anne Mariët
3339599

Daniëlle Krajenbrink
3215539

Begeleider
drs. S. E. Rap

Tweede beoordelaar
prof. dr. I. Weijers

Voorwoord

Terugkijkend op een leerzaam en inspirerend jaar waarin wij onderzoek gedaan hebben naar de communicatie tussen de rechter en ouders op de OTS-zitting, willen wij graag van de gelegenheid gebruik maken een aantal mensen te bedanken.

Allereerst gaat onze dank uit naar de rechters van de rechtbanken Den Haag en Rotterdam, die hun medewerking hebben verleend aan ons onderzoek. In het bijzonder willen wij mw. mr. M. Dam van de rechtbank Den Haag, en mw. mr. S.B. de Pauw Gerlings-Döhrn en mw. mr. E. M. M. Engbers van de rechtbank Rotterdam bedanken, voor de begeleiding van ons onderzoek vanuit de rechtbank. Ook willen wij de ouders bedanken, die bereid zijn geweest hun toestemming te verlenen voor de observatie van hun zaak en medewerking hebben verleend aan de interviews.

Ten slotte bedanken wij onze docenten dhr. prof. dr. I. Weijers, mw. drs. K. Hepping en mw. drs. S. Rap, voor hun enthousiasme, kennis en inzichten met betrekking tot het onderwerp van ons onderzoek. In het bijzonder gaat onze hartelijke dank uit naar mw. S. Rap voor de prettige begeleiding van het schrijven van onze scriptie.

Anne Mariët en Daniëlle Krajenbrink

Inhoudsopgave

Samenvatting	1
1. Theoretische Inleiding	2
1.1 Rechten van het kind en ouderlijke verantwoordelijkheid	2
1.2 Kinderbescherming en de rol van de overheid	3
1.3 De ondertoezichtstelling	4
1.4 De uithuisplaatsing	6
1.5 Termijnstelling OTS en UHP	6
1.6 Landelijke ontwikkelingen	6
1.7 Ouders op zitting	8
1.8 Communicatie in de rechtbank en de rol van de rechter	10
2. Vraagstelling en onderzoeksvragen	11
3. Methode	12
3.1 Type onderzoek en werkwijze	12
3.2 Onderzoeksinstrumenten	13
3.3 Onderzoeksgroep	13
3.4 Achtergrondgegevens rechtbanken	15
3.5 Dataverzameling	15
3.6 Data-analyse	16
3.7 Betrouwbaarheid en validiteit	16
4. Resultaten	17
4.1 Het verloop van de zitting	17
4.2 De betrokkenheid van ouders op zitting	20
<i>4.2.1 De betrokkenheid van ouders door de rechters in Den Haag</i>	20
<i>4.2.2 De betrokkenheid van ouders door de rechters in Rotterdam</i>	22
<i>4.2.3 De beleving van ouders ten aanzien van hun betrokkenheid bij de zitting</i>	24
4.3 Het begrip van ouders op zitting	26
<i>4.3.1 Rekening houden met het begrip van ouders door de rechters in Den Haag</i>	26
<i>4.4.2 Rekening houden met het begrip van ouders door de rechters in Rotterdam</i>	28
<i>4.4.3 Het begrip van ouders ten aanzien van de (uitkomsten van de) zitting</i>	29

5. Conclusie	30
6. Praktische aanbevelingen aan de rechtbanken	34
7. Discussie	35
8. Literatuurlijst	37
Bijlage 1 – Observatielijst	
Bijlage 2 – Semigestructureerd interview	
Bijlage 3 – Aantal geobserveerde zaken en type zaken per rechtbank	
Bijlage 4 – Toestemmingsbrief ouders/verzorgers	
Bijlage 5 – Schriftelijke oproep rechtbanken	
Bijlage 6 – Duur van elke zaak en spreektijden van ouders per rechtbank	

Samenvatting

Er is onderzoek gedaan naar de communicatie tussen de rechter en ouders op OTS-zittingen in de rechtbanken van Den Haag en Rotterdam. De vraagstelling die hierbij centraal staat is: *Hoe verloopt de communicatie tussen de rechter en ouders op de OTS-zitting?* Gekeken is naar de mate waarin de rechter ouders bij de zitting betreft en in hoeverre de rechter rekening houdt met het begrip van ouders betreffende de zitting. De data is verkregen aan de hand van observaties en semigestructureerde interviews. Uit dit onderzoek blijkt dat de rechter ouders in zekere mate bij de zitting betreft. Zo worden ouders welkom geheten en worden zij doorgaans vriendelijk, doch kortdaat bejegend. De mate waarin persoonlijke omstandigheden van ouders besproken worden, verschilt per zaak en per rechter. Hierbij maken de meeste rechters adequaat gebruik van enkele gesprekstechnieken. Daarnaast krijgen vrijwel alle ouders gelegenheid geboden tot spreken. Tevens blijkt uit dit onderzoek dat rechters nog meer rekening zouden kunnen houden met het begrip van ouders op zitting. Zo wordt ouders over het algemeen voorafgaand aan de zitting geen uitleg gegeven over het verloop van de zitting, de rol of functie van ter zitting aanwezig deskundigen, en de reden van de aanwezigheid van ouders op zitting. Het geven van uitleg inzake de reden van de zitting wordt veelal wel gedaan. De meeste rechters spreken over het algemeen in voor ouders begrijpelijke taal, terwijl enkele andere rechters over het algemeen gebruik maken van moeilijker taal. Doorgaans geldt dat het begrip van ouders niet tot nauwelijks getoetst wordt en ouders niet de mogelijkheid geboden wordt om vragen te stellen. Rechters geven, afhankelijk van de zaak, in verschillende mate verduidelijking aan ouders met betrekking tot hetgeen op zitting gezegd wordt. Het merendeel van de rechters motiveert ten slotte de uitspraak die zij doen.

1. Theoretische Inleiding

Ieder jaar worden er duizenden kinderen onder toezicht gesteld en uit huis geplaatst (Berends, Campbell, Wijgergangs, & Bijl, 2010). Een ondertoezichtstelling (OTS) en een uithuisplaatsing (UHP) zijn kindbeschermingsmaatregelen. Jaarlijks worden er duizenden ouders, en hun kinderen (vanaf 12 jaar), door de rechtbank opgeroepen teneinde door de rechter te worden gehoord. Met dit onderzoek wordt de communicatie op de OTS-zitting¹ in kaart gebracht. Daarbij zal aandacht worden besteed aan de positie van ouders in het bijzonder.

1.1 Rechten van het kind en ouderlijke verantwoordelijkheid

Ieder kind, waar ook ter wereld, heeft rechten. Deze rechten zijn in 1989 aangenomen en vastgelegd in een speciaal op kinderen gericht verdrag, namelijk het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) (De Graaf, 2008). Het IVRK is het meest geratificeerde internationale mensenrechtenverdrag en daarmee het meest breed geaccepteerde mensenrechteninstrument ter wereld. Met uitzondering van de Verenigde Staten en Somalië, hebben alle landen ter wereld het verdrag ondertekend en geratificeerd (Meuwese, 2005). Nederland heeft dit verdrag in 1990 ondertekend en op 8 maart 1995 geratificeerd. Hiermee heeft ook Nederland de rechten van het kind doen laten gelden. Eén van de algemene beginselen van het IVRK is artikel 3 lid 1, waarin wordt gesteld dat het belang van het kind altijd ten grondslag moet liggen aan de maatregelen die het kind betreffen (Van der Linden, Ten Siethoff, & Zeijlstra-Rijpstra, 2009; Meuwese, 2005). Bij de verwezenlijking van de in het IVRK geformuleerde rechten vervullen de ouders² een spilfunctie. Zij hebben de taak ‘te voorzien in passende leiding en begeleiding bij de uitoefening door het kind van de in het verdrag erkende rechten’, zo bepaalt artikel 5 van het IVRK. Ouders hebben daarbij het recht om hun kinderen groot te brengen en voor te bereiden op een zelfstandig bestaan naar eigen inzichten en overeenkomstig de eigen mogelijkheden (De Graaf, 2008).

Ook in het Burgerlijk Wetboek staan de verschillende rechten en plichten van ouders beschreven. In boek 1 van het Burgerlijk Wetboek, artikel 247 lid 1, staat beschreven dat de ouders verantwoordelijk zijn voor hun minderjarige kinderen (tot de leeftijd van 18 jaar) en dat de ouders optreden als wettelijke vertegenwoordigers, waarbij de minderjarigen onder hun

¹ In dit onderzoek wordt kortheidshalve de term ‘OTS-zitting’ gebruikt waar soms ook een OTS & UHP-zitting of een UHP-zitting wordt bedoeld.

² In dit onderzoek wordt kortheidshalve de term ‘ouders’ gebruikt waar soms ook één ouder, voogd, stiefouder of pleegouders (verzorgers) wordt bedoeld.

gezag staan. De ouders hebben de plicht hun minderjarige kinderen te verzorgen en op te voeden, waarmee zij onder andere verplicht zijn om in het levensonderhoud van hun kinderen te voorzien. In de wet wordt echter nauwelijks beschreven wat deze plichten precies omvatten en op welke manier ouders deze plichten uit horen te voeren. Wel wordt in art. 1:247 lid 2 BW een definitie gegeven van ‘verzorging en opvoeding’, namelijk: ‘de zorg en de verantwoordelijkheid voor het geestelijk en lichamelijk welzijn en de veiligheid van het kind alsmede het bevorderen van de ontwikkeling van zijn persoonlijkheid’. Het recht geeft ouders de vrijheid om hun gezag en de wijze van opvoeding naar eigen inzicht in te vullen. Echter, deze eigen invulling van de opvoeding geldt onder voorbehoud dat ouders in de verzorging en opvoeding van het kind geen geestelijk of lichamelijk geweld of enige andere vernederende behandeling toepassen (Van der Linden et al., 2009).

1.2 Kinderbescherming en de rol van de overheid

Wanneer blijkt dat ouders het gezag niet (meer) op de juiste manier uitoefenen, heeft de overheid de plicht om, ter bescherming van het kind, in de situatie in te grijpen. Zowel in het IVRK als in de Nederlandse wet staat vermeld dat de overheid maatregelen moet treffen wanneer de wijze van uitoefening van het ouderlijk gezag niet langer toelaatbaar is (De Graaf, 2008). In dit verband spreekt men van de kinderbescherming, om nog preciezer te zijn, de justitiële jeugdbescherming: ‘die vorm van hulpverlening aan minderjarigen die berust op een gerechtelijke uitspraak, gegeven krachtens de bepalingen van de Kinderwetten’ (Van der Linden et al., 2009, p. 18). Justitiële of gedwongen hulpverlening mag pas worden ingezet wanneer alle vormen van vrijwillige hulpverlening uitgeput of (naar verwachting) ontoereikend (zullen) zijn. Dit vanuit het uitgangspunt van de Wet op de Jeugdzorg dat jeugdzorg niet ingrijpender mag zijn dan noodzakelijk is (Van der Linden et al., 2009; De Graaf, 2008).

De Kinderwetten, die in 1905 van kracht werden, en waarin de positie en het belang van het kind centraal staan, worden gezien als het startpunt van de moderne kinderbescherming (Weijers, 2005). Met de invoering van de Kinderwetten werd de overheid medeverantwoordelijk voor de zedelijke en morele ontwikkeling van het kind en kreeg deze de bevoegdheid toegekend om in te grijpen in de relatie tussen het kind en diens ouders en deze zo nodig te verbreken (Donner, 2005). Hiervoor zijn de ontheffing en de ontzetting van het ouderlijk gezag in het leven geroepen. Deze maatregelen, heden ten dage geregeld in artikelen 1:266 – 278 BW, maken het de overheid mogelijk om kinderen aan het gezag van een ouder te onttrekken. Wanneer de ouder ongeschikt of onmachtig is zijn plicht tot

verzorging en opvoeding te vervullen, kan de rechter een ontheffing uitspreken. Ontzetting is onder meer mogelijk op grond van misbruik van het gezag, grove verwaarlozing, of een onherroepelijke veroordeling voor met name genoemde delicten. In het geval van beide maatregelen wordt het gezag volledig overgedragen aan anderen dan de ouders (Verberk & Fuhler, 2006). Beide maatregelen zijn weliswaar doeltreffend om in uiterste noodgevallen in het gezag in te grijpen, maar zijn tevens zeer ingrijpend voor zowel het kind als de ouders (Van der Linden et al., 2009). Om te voorzien in een lichtere maatregel is in 1921 de OTS ingevoerd (Asser & de Boer, 2006). Met deze maatregel wordt het ouderlijk gezag niet geheel ontnomen, maar beperkt. De uiteindelijke verantwoordelijkheid voor het kind blijft aldus bij de ouders liggen. Wel wordt van de ouders verwacht dat zij de geboden justitiële hulpverlening accepteren. Op deze wijze wordt gestreefd naar herstel van de uitoefening van het zelfstandig ouderlijk gezag (Van der Linden et al., 2009; Verberk & Fuhler, 2006). Indien de OTS niet het gewenste resultaat heeft - en alleen in dat geval - kan de wetgever besluiten zwaardere maatregelen te gaan inzetten, zoals uithuisplaatsing van het kind of beëindiging van het ouderlijk gezag (Van der Linden et al., 2009).

1.3 De ondertoezichtstelling

De OTS wordt geregeld in art. 1:254 BW: ‘Indien een minderjarige zodanig opgroeit, dat zijn zedelijke of geestelijke belangen of zijn gezondheid ernstig worden bedreigd, en andere middelen ter afwending van deze bedreiging hebben gefaald, of naar is te voorzien, zullen falen, kan de rechter hem onder toezicht stellen (...)’. Het begrip ‘ernstige bedreiging’ wordt niet nader omschreven in de wet, maar op basis van de praktijk en de jurisprudentie kan bij dit begrip gedacht worden aan zowel oudergebonden problematiek als kindgebonden problematiek of een combinatie van beide. Bij oudergebonden problematiek kan men denken aan de volgende factoren: verwaarlozing, psychische- of lichamelijk kindermishandeling, seksueel misbruik van kinderen binnen het gezin, psychiatrische- of verslavingsproblematiek van ouders, etc. Onder kindgebonden problematiek worden onder andere de volgende factoren verstaan: psychiatrische problematiek, ongeoorloofd schoolverzuim, weglopen van huis en contacten met politie en/of justitie. Wanneer er sprake is van een combinatie van oudergebonden en kindgebonden problematiek spelen vaak zowel gedragsproblemen bij het kind als opvoedingsmoeilijkheden een rol (Van der Linden et al., 2009). De OTS heeft het wegnemen van de ‘ernstige bedreiging’ die het kind betreft als doel en is alleen gegrond wanneer er geen alternatieve middelen kunnen worden aangewend die de bedreigende situatie voor het kind kunnen wegnemen (Van der Linden et al., 2009; Verberk & Fuhler, 2006).

Een verzoek (rekest) tot een OTS kan bij de rechter worden ingediend door de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK), ouders en minderjarigen (van twaalf jaar en ouder). Ook het Openbaar Ministerie (OM) kan een OTS verzoeken, bijvoorbeeld wanneer, gezien de persoonlijke omstandigheden van de minderjarige, een civielrechtelijke maatregel de voorkeur verdient boven een strafvervolgning (De Savornin Lohman, Bruning, Goderie, Nieborg & Steketee, 2000). In de praktijk verloopt het vaak als volgt: Bureau Jeugdzorg (BJZ) neemt kennis van de problematische (gezins-)situatie en licht daarop de RvdK in. Nadat de RvdK uitvoerig onderzoek heeft gedaan naar de problematiek van de minderjarige en het gezin en de ondertoezichtstelling als passende maatregel acht, dient zij het verzoek bij de rechter in. De rechter kan dan besluiten of er al dan niet een OTS over de minderjarige wordt uitgesproken. De OTS wordt uitgesproken over een minderjarige, niet over zijn ouders. Het is afhankelijk van de situatie of in een gezin één of meerdere minderjarigen onder toezicht worden gesteld.

Spreekt de rechter een OTS uit, dan wordt de deze opgedragen aan een gezinsvoogdijinstelling. Een beroepskracht in dienst van de gezinsvoogdijinstelling – een professioneel hulpverlener – oefent de gezinsvoogdij uit. Hoewel de verantwoordelijkheid over de minderjarige door de instelling wordt gedragen, is de hulpverlener voor de minderjarige en het gezin ‘de gezinsvoogd’. In de meeste gevallen stelt de rechter de minderjarige onder toezicht van BJZ. Als de minderjarige een beperking of chronische ziekte heeft, of als (één van) de ouders een beperking hebben, wordt het kind onder toezicht gesteld van de William Schrikker Groep (WSG). Betreft de OTS een minderjarige vreemdeling, dan draagt de rechter de uitvoering van de gezinsvoogdij op aan Stichting Nidos. Ook bestaat de mogelijkheid om de gezinsvoogdij te laten dragen door bijvoorbeeld het Leger des Heils of de Stichting Gereformeerde Jeugdzorg (Verberk & Fuhler, 2006). Het is de taak van de gezinsvoogd om toezicht te houden op de minderjarige en ervoor te zorgen dat de minderjarige en zijn ouder(s) die hulp en steun ontvangen, die nodig is om de bedreiging van de zedelijke of geestelijke belangen of de gezondheid van de minderjarige af te wenden. De hulp en steun is er veelal op gericht de opvoedingssituatie te verbeteren en de gezinsband te verstevigen. Ouders kunnen zich niet vrijblijvend opstellen tegen deze hulpverlening: zij worden geacht de aanwijzingen van de gezinsvoogd op te volgen. Deze aanwijzingen hebben betrekking op de verzorging en opvoeding van de minderjarige en zijn op diens behoeften toegespitst. Wanneer ouders en minderjarigen de aanwijzingen niet opvolgen, kunnen er sancties volgen. Hiermee bekleedt de gezinsvoogd een gezagspositie in het gezin. Wanneer de

OTS een onvoldoende middel blijkt om de bedreiging van de belangen van de minderjarige af te wenden, kan worden overgegaan tot een maatregel UHP (Van der Linden et al., 2009).

1.4 De uithuisplaatsing

De maatregel UHP wordt geregeld in art. 1:261 BW: ‘Indien dit noodzakelijk is in het belang van de verzorging en opvoeding van de minderjarige of tot onderzoek van diens geestelijke of lichamelijke gesteldheid, kan de rechter (...) een machtiging verlenen de minderjarige gedurende dag en nacht uit huis te plaatsen’. Een UHP in het kader van een OTS heeft per definitie een tijdelijk karakter. Meer dan de helft van alle onder toezicht gestelde minderjarigen is uit huis geplaatst en in een aantal gevallen voor meerdere jaren (Van der Linden et al., 2009). Een verzoek tot machtiging UHP kan worden ingediend door de RvdK, de gezinsvoogdijinstelling of het OM (De Savornin Lohman et al., 2000). Op basis van een door de rechter afgegeven machtiging UHP kan de minderjarige (tijdelijk) in een tehuis, pleeggezin of inrichting worden geplaatst. Een machtiging UHP in een gesloten inrichting kan alleen door de rechter worden afgegeven indien deze vereist is wegens ernstige gedragsproblemen die een bedreiging vormen voor de minderjarige zelf en/of voor zijn omgeving. Tijdens de uithuisplaatsing van een minderjarige blijft de taak van de gezinsvoogd bestaan (Van der Linden et al., 2009).

1.5 Termijnstelling OTS en UHP

Zowel de OTS als de UHP kunnen door de rechter voor maximaal een jaar worden uitgesproken. Wel is telkens verlenging mogelijk met eenzelfde termijn, tot aan de meerderjarigheid van het kind. De verantwoordelijkheid tot termijnbewaking van de OTS en UHP ligt bij de gezinsvoogdijinstelling (De Savornin Lohman et al., 2000). Verlenging van de maatregel is ook mogelijk op verzoek van de ouders, het OM en de RvdK. De maatregel wordt niet verlengd wanneer de gronden voor de maatregel niet langer aanwezig zijn. De maatregel kan ook eerder worden beëindigd, bijvoorbeeld wanneer de doelen met betrekking tot de hulpverlening zijn bereikt, of er sprake is van gewijzigde omstandigheden bij de minderjarige zelf, diens ouders of in de thuissituatie. Voortijdige beëindiging van de maatregel kan op verzoek van de gezinsvoogdijinstelling, maar ook op verzoek van de ouders of van de minderjarige met een leeftijd van 12 jaar of ouder (Van der Linden et al., 2009).

1.6 Landelijke ontwikkelingen

Uit onderzoek naar de landelijke ontwikkelingen met betrekking tot het aantal (verlengingen van) OTS-maatregelen en maatregelen UHP is het volgende gebleken. Na een

aanvankelijke stijging in het aantal OTS-maatregelen tot 2008, lijkt er vervolgens sprake van een daling. Ook het aantal verlengingen van OTS-maatregelen stijgt tot 2008 en daalt vervolgens weer. Het aantal maatregelen UHP en verlengingen van maatregelen UHP stijgt tot 2007, waarna er een daling optreedt (Berends et al., 2010). In Tabel 1 worden de gegevens over het aantal OTS-maatregelen betreffende het aantal kinderen op peildatum 31 december van elk jaar sinds 2005 weergegeven, en in Tabel 2 worden de gegevens over het aantal maatregelen, die betrekking hebben op het totaal aantal maatregelen per kalenderjaar sinds 2005, weergegeven. In de kolommen ‘Trend’ wordt de toename in het aantal maatregelen in de periode 2005 tot en met 2009 als percentage van het aantal maatregelen in 2005 weergegeven.

Tabel 1

Aantal OTS-maatregelen lopende op peildatum 31 december van elk jaar sinds 2005

	2005	2006	2007	2008	2009	Trend
OTS	23.945	26.440	29.605	32.147	33.164	38.5%

Overgenomen uit *Bescherming bekeken. Een onderzoek naar ontwikkelingen en regionale verschillen in het aantal ondertoezichtstellingen en machtigingen uithuisplaatsing* (p.15), door I. E. Berends, E. E. Campbell, E. Wijgergangs, B. Bijl, 2010, Duivendrecht: PI Reseach. Copyright 2010, WODC ministerie van Veiligheid en Justitie.

Tabel 2

Totaal aantal afgegeven verlengingen van OTS-maatregelen, maatregelen UHP, en verlengingen van maatregelen UHP per kalenderjaar sinds 2005

	2005	2006	2007	2008	2009	Trend
Verl. OTS	11.648	14.290	15.215	17.225	15.155	30.1%
UHP	7.067	8.109	10.380	9.223	8.609	21.8%
Verl. UHP	7.026	9.901	11.087	10.822	10.409	48.1%

Overgenomen uit *Bescherming bekeken. Een onderzoek naar ontwikkelingen en regionale verschillen in het aantal ondertoezichtstellingen en machtigingen uithuisplaatsing* (p.16), door I. E. Berends, E. E. Campbell, E. Wijgergangs, B. Bijl, 2010, Duivendrecht: PI Reseach. Copyright 2010, WODC ministerie van Veiligheid en Justitie.

De gemiddelde duur van een OTS-maatregel lijkt sinds 2005 af te nemen. Er is eveneens een daling zichtbaar in de gemiddelde duur van een maatregel UHP vanaf 2005 tot 2007. Na 2007 lijkt de gemiddelde duur van een maatregel UHP echter weer toe te nemen

(Berends et al., 2010). In Tabel 3 wordt de gemiddelde duur van OTS-maatregelen en maatregelen UHP per kalenderjaar weergegeven.

Tabel 3

Gemiddelde duur van OTS-maatregelen en maatregelen UHP in dagen die in kalenderjaren 2005 tot en met 2009 afgesloten zijn

	2005	2006	2007	2008	2009
OTS	1.301	1.237	1.236	1.128	1.117
UHP	167	151	139	152	155

Overgenomen uit *Bescherming bekeken. Een onderzoek naar ontwikkelingen en regionale verschillen in het aantal ondertoezichtstellingen en machtigingen uithuisplaatsing* (p.30), door I. E. Berends, E. E. Campbell, E. Wijgangers, B. Bijl, 2010, Duivendrecht: PI Reseach. Copyright 2010, WODC ministerie van Veiligheid en Justitie.

1.7 Ouders op zitting

De rechter behandelt het verzoek tot OTS in één of meerdere rechtszaken met gesloten deuren. Voor deze zittingen worden opgeroepen: de verzoeker, ouders, de RvdK, de betrokken gezinsvoogdijinstelling en eventueel de minderjarige zelf. In ieder geval moet de rechter minderjarigen van twaalf jaar en ouder in de gelegenheid stellen te worden gehoord. Voor minderjarigen jonger dan twaalf jaar geldt dat de rechter zelf mag beslissen deze al dan niet op te roepen voor verhoor. Tijdens de behandeling van het verzoek tot OTS kunnen ouders en kinderen aangeven of zij het al dan niet eens zijn met de uitkomsten van het onderzoek van de RvdK. Op basis van de rapportage van het onderzoek van de RvdK en de verklaringen van ouders, kinderen en overig ter zitting aanwezig, baseert de rechter zijn besluit. Ondanks de mogelijkheid tot hoger beroep, heeft de uitspraak onmiddellijk rechtskracht (Van der Linden et al., 2009).

Uit onderzoek van Clemens Schröner, Rijksen en Stolp (1971) blijkt dat ouders vooraf vaak weinig weten van de kindbescherming. Wanneer ouders hiermee geconfronteerd worden, raken zij verward in voor hen onbekende juridische procedures en komen zij in aanraking met onbekende functionarissen. Zij krijgen te maken met een raadsonderzoeker van de RvdK die een onderzoek uitvoert nadat een melding heeft plaatsgevonden door derden of door de ouders zelf. Wanneer een OTS nodig wordt geacht, krijgen ouders een bericht van de rechtbank dat zij op de zitting moeten verschijnen en gehoord zullen worden. Ouders hebben vooraf vaak een beperkte voorstelling van de zitting. Desondanks hebben sommige ouders

hoge verwachtingen: zij gaan er vanuit dat de rechter hen vragen stelt, met hen van gedachten wisselt en begrip toont. Zij hopen op een concrete uitspraak die hulp en oplossingen zal bieden. Andere ouders vrezen, op grond van het justitieel karakter van de oproep, dat zij een onpersoonlijk contact met de rechter tegemoet gaan. Ouders bekennen voorafgaand aan de zitting nerveus te zijn voor het gesprek met de rechter.

De belevingen van ouders ten aanzien van de zitting lopen uiteen. Een aantal ouders ervaart de zitting als een onpersoonlijke, formele gebeurtenis, waarbij zij niet voldoende gehoord worden. Echter, de meeste ouders zijn achteraf tevreden en oordelen positiever. Zij baseren hun oordeel op een vriendelijke houding van de rechter, die ouders door het aangaan van een persoonlijk gesprek het gevoel geeft actief betrokken te worden bij de zitting. Ouders vinden dat de problematiek van het gezin helder wordt weergegeven en dat de reden voor het uitspreken van de OTS duidelijk naar voren komt. Daarbij hebben ouders het gevoel dat de rechter naar hen luistert (Schuytvlot, 1999).

Na afloop van de zitting zijn er doorgaans slechts vage en onjuiste voorstellingen omtrent de betekenis van de OTS. Ouders denken zelf alle zeggenschap over de verzorging en opvoeding van hun kind te behouden, waarbij de gezinsvoogd wordt beschouwd als iemand die hen ten dienste staat. Ouders aanvaarden de hulp van de gezinsvoogd alleen op hun eigen voorwaarden, waarbij slechts een beperkte handelingsruimte aan de gezinsvoogd wordt toegekend (Clemens Schröner et al., 1971).

Uit het onderzoek van De Savornin Lohman en collega's (2000) dat is uitgevoerd onder 18 gezaghebbende ouders, heeft minder dan de helft het gevoel dat ze tegen de rechter kunnen zeggen wat ze willen zeggen. Sommige ouders hebben het gevoel dat er voor hen wordt beslist of vinden de rechter te kortaf. Andere ouders hebben last van hun emoties of worden verrast door onverwachte omstandigheden, zoals de aanwezigheid van de nieuwe gezinsvoogd. Volgens de meerderheid van de ouders legt de rechter uit waarom deze een OTS nodig acht en de meerderheid zegt ook te begrijpen wat de maatregel inhoudt. Tweederde van de ouders is het ermee eens dat er een gezinsvoogd moet komen. Zij zeggen dit te aanvaarden, omdat de kinderen anders weggehaald zullen worden of omdat zij het mis zien gaan met hun kind. Andere ouders zijn het niet eens met de komst van een gezinsvoogd, omdat zij deze ervaren als iemand die hun competentie als ouder ondermijnt. Tweederde van de ouders denkt dat het doel van de OTS betrekking heeft op de effecten op het kind en slechts een derde ziet effecten op henzelf. Slechts enkele ouders wijzen op effecten voor beiden: ondersteuning van ouders bij de opvoeding en de veiligheid voor het kind waarborgen. Tweederde van de ouders zegt een folder of een informatieboekje over de OTS gekregen of zelf opgehaald te hebben.

Slechts de helft van deze ouders vindt deze informatie duidelijk en toegankelijk, maar niet eenvoudig: *“Als je het drie keer leest, snap je het”* en *“Als ik rustig in mijn hoofd ben, kom ik er wel uit”* (De Savornin Lohman et al., 2000, p. 97).

1.8 Communicatie in de rechtbank en de rol van de rechter

Communicatie in de rechtbank onderscheidt zich van alledaagse dialogen en conversaties en kan getypeerd worden als ‘Institutionele communicatie’ (Ippel & Heeger-Hertter, 2006). Doornbos (2006, p. 7) karakteriseert dit type als volgt: ‘Institutionele communicatie (...) is een vorm van interactie die plaatsvindt binnen een institutionele, veelal bureaucratische context, volgens bepaalde vaste patronen en procedures. Institutionele interactie vindt plaats op allerlei plaatsen waar professionals in contact komen met cliënten, meestal leken. (...) Deze vorm van communicatie wordt gekenmerkt door een ongelijke verdeling van macht, kennis en gelegenheid tot spreken, maar ook door een wederzijdse afhankelijkheid van de deelnemers voor een goed verloop van het gesprek. De professional heeft de medewerking van de cliënt nodig voor het goed kunnen uitvoeren van zijn dagelijkse taken. Omgekeerd (...) is de cliënt onderworpen aan de jurisdictie van de professional’.

Met zijn machts- en gezagshebbende positie heeft de rechter een beslissende stem, die aanzienlijke gevolgen kan hebben voor de betrokkenen. De betrokkenen, in dit geval ouders, dienen uiteindelijk te gehoorzamen aan de beslissing die door de rechter over hen en hun kind genomen wordt (Ippel & Heeger-Hertter, 2006). Uit onderzoek blijkt dat ouders de gerechtelijke uitspraak gemakkelijker aanvaarden wanneer ze invloed op de procedure hebben kunnen uitoefenen en ze de procedure als rechtvaardig beschouwen (Barendrecht & Klijn, 2004; Tyler, 1990). De zitting, die onderdeel uitmaakt van de gerechtelijke procedure, vormt daarmee een belangrijke component voor de mate van tevredenheid en acceptatie bij ouders. Volgens Tyler (1990) zit rechtvaardigheid vooral in de procedure, in de bejegening van- en in de communicatie met ouders. De wijze waarop de communicatie met ouders op zitting plaatsvindt, wordt klaarblijkelijk bepaald door het streven van de rechter om de aanvaarding van de gerechtelijke uitspraak door ouders te bereiken. De competenties van de individuele rechter spelen daarbij een belangrijke rol (Ippel & Heeger-Hertter, 2006). Het recept lijkt te zijn als volgt: de ouders serieus nemen, een luisterend oor bieden, respect tonen en verantwoordelijkheid nemen. Wanneer de rechter tevens uitlegt hoe de procedure werkt, welke motivatie aan de beslissing ten grondslag ligt, en welk doel met de beslissing gediend wordt, zullen ouders eerder een voor hen negatief uitpakkende beslissing accepteren en minder snel in beroep gaan (Tyler, 1990). Op deze wijze zal het vertrouwen van ouders

behouden blijven, en zal het bereiken van het doel – aanvaarding door ouders – bevorderd worden. Daarmee wordt indirect bijgedragen aan de behartiging van de belangen van het kind, zodat deze zich kan ontwikkelen tot een gezonde en evenwichtige volwassene.

2. Vraagstelling en onderzoeksvragen

Met dit onderzoek wordt getracht nieuwe kennis en inzichten te verwerven omtrent de communicatie tussen de rechter en ouders op de OTS-zitting in de rechtbanken van Den Haag en Rotterdam. Gehoopt wordt op basis van de onderzoeksbevindingen aanbevelingen te kunnen doen aan de rechtbanken, waarmee de kwaliteit van de communicatie tussen rechters en ouders bevorderd kan worden. Op basis van literatuuronderzoek kan verwacht worden dat het betrekken van ouders en het geven van uitleg aan ouders door de rechter, een positieve waardering van ouders ten aanzien van de zitting oplevert. Daarmee wordt de kans op de aanvaarding van de gerechtelijke uitspraak door ouders vergroot.

De vraagstelling die in dit onderzoek centraal staat is: *Hoe verloopt de communicatie tussen de rechter en ouders op de OTS-zitting?* Om antwoord te kunnen geven op de vraagstelling, zijn de volgende deelvragen opgesteld. (1) *Hoe en in welke mate worden ouders door de rechter betrokken bij de zitting?* De ‘betrokkenheid’ van ouders bij de zitting refereert aan de mate waarin de rechter ouders tijdens de zitting een actieve rol toebedeelt. Hierbij wordt gekeken of ouders voldoende aan het woord komen en in de gelegenheid worden gesteld hun eigen standpunt in te brengen. Tevens wordt gekeken naar de manier waarop de rechter ouders bejegt: vindt de interactie op een beleefde manier plaats, maakt de rechter gebruik van adequate gesprekstechnieken en toont de rechter interesse voor het verhaal van ouders? (2) *Welke beleving hebben ouders ten aanzien van hun betrokkenheid bij de zitting?* De ‘beleving’ van ouders van de zitting verwijst naar de indruk en het gevoel dat ouders hebben ten aanzien van de zitting, zowel vooraf als tijdens de zitting. Hierbij zal worden gekeken naar het beeld en de verwachtingen die ouders hebben voorafgaand aan de zitting, de indruk die zij hebben verkregen tijdens de zitting en de mate waarin zij zich door de rechter actief betrokken en gehoord hebben gevoeld. (3) *In hoeverre wordt door de rechter rekening gehouden met het begrip van ouders tijdens de zitting?* Het ‘begrip’ van ouders verwijst naar de beperkte kennis die ouders vaak hebben van de gerechtelijke procedures en het hoe en waarom van kindbeschermingsmaatregelen. Er wordt gekeken of de rechter uitleg geeft over het verloop van de procedure en inzicht geeft in de achtergronden van zaken die tijdens de zitting aan de orde komen. (4) *In hoeverre begrijpen ouders wat er door de rechter gezegd*

wordt op zitting en wat de uitkomsten zijn van de zitting? Hierbij wordt gekeken of ouders de precieze inhoud van de zitting en de eventueel toegewezen maatregel begrijpen en kunnen uitleggen.

3. Methode

In deze paragraaf zal gekeken worden naar het onderzoeksdesign en de wijze van dataverzameling van dit onderzoek. Allereerst zullen het type onderzoek, de onderzoeks-instrumenten en de onderzoeksgroep van dit onderzoek besproken worden. Vervolgens zal worden ingegaan op de dataverzameling (uitvoering) en de data-analyse behorende bij het onderzoek. Tot slot zal aandacht worden besteed aan de betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek.

3.1 Type onderzoek

Vooralsnog is het onderzoek naar de procesparticipatie van ouders tijdens zittingen in kindbescheringszaken zeer beperkt. Het huidige onderzoek kan worden beschouwd als een verkennend onderzoek naar een fenomeen waarvan nog lang niet alles bekend is, en zal deswege exploratief van aard zijn (Baarda, De Goede & Teunissen, 1997). Daar de procesparticipatie van ouders bestudeerd wordt tijdens een aantal zittingen, wordt dit onderzoek ook wel een *case* studie genoemd; het fenomeen zal bestudeerd worden aan de hand van enkele *cases* in een bepaalde context (Boeije, 2005).

De wijze van dataverzameling binnen het onderzoek is kwalitatief; er wordt een inventarisatie en interpretatie gemaakt van verschillende aspecten betreffende de procesparticipatie van ouders (Boeije, 2005). Hierbij wordt zowel het perspectief van de rechters, als het perspectief van de ouders in acht genomen. Hoewel het onderzoek in wezen kwalitatief is, bevat het onderzoek tevens een kwantitatief deel. Door het in kaart brengen van de frequenties van specifiek gedrag, kunnen kwalitatieve bevindingen in perspectief worden gezien. De bevindingen worden beschreven en zo mogelijk verklaard, waardoor het onderzoek een beschrijvend karakter heeft.

Met dit onderzoek wordt getracht handvatten te bieden ter bevordering van de kwaliteit van het handelen van rechters, waarmee het onderzoek tevens kan worden beschouwd als een praktijkgericht onderzoek (Landsheer, 't Hart, De Goede & Van Dijk, 2003).

3.2 Onderzoeksinstrumenten

Er zijn twee methoden gebruikt om data te verzamelen. Allereerst zijn ouders, rechters en hun onderlinge interacties, aan de hand van externe observatie, geobserveerd. Dit houdt in dat de observator de omgeving zo min mogelijk probeert te beïnvloeden. Er is gebruik gemaakt van een gestandaardiseerde observatielijst, die speciaal ontwikkeld is voor de observatie van de communicatie tussen de rechter, procespartij en overige procesdeelnemers in kindbeschermingszaken (zie Bijlage 1). Verschillende aspecten van de observatielijst zijn gescoord op een 5-punts Likertschaal, waarbij de score 1 ‘niet’ en de score 5 ‘veel’ betekent. Daarnaast zijn een aantal aspecten met behulp van trichotome antwoordcategorieën (ja, nee, gedeeltelijk) gescoord.

De tweede methode waarmee data is verzameld, is het semigestructureerde interview (zie Bijlage 2). Na afloop van de zitting is aan ouders een aantal korte open vragen gesteld, waarbij zij ruimte kregen voor eigen inbreng. De vragen hebben betrekking gehad op de beleving van ouders ten aanzien van hun betrokkenheid bij – en begrip van de zitting.

3.3 Onderzoeksgroep

De onderzoeksgroep van dit onderzoek is tweeledig. Enerzijds bestaat de onderzoeksgroep uit ouders die voor de rechtbanken van Den Haag of Rotterdam verschijnen in het kader van een kindbeschermingszaak, anderzijds uit rechters die deze kindbeschermingszaken behandelen. Er is hierbij sprake van een selecte steekproef: slechts de ouders die op een bepaalde dag in de maand februari, maart of april voor de rechtbank van Den Haag of Rotterdam verschijnen, maken deel uit van de onderzoeksgroep. Bovendien is enkel onderzoek gedaan naar de zaken waarbij ouders toestemming hebben gegeven voor de observatie van hun zaak. Er vindt tevens een selectie plaats bij de rechters die deel uit maken van de onderzoeksgroep. Enkel de rechters die op een bepaalde dag in de onderzoeksperiode bij de rechtbanken van Den Haag en Rotterdam ingeroosterd staan op OTS- zittingen, zijn geobserveerd.

In de rechtbank van Den Haag stonden gedurende de onderzoeksperiode 42 zaken gepland en in de rechtbank van Rotterdam 33 zaken. Zaken waarin ouders niet op zitting aanwezig waren en zaken waarin ouders geen toestemming tot observatie verleenden, zijn niet opgenomen in de analyse. Hierdoor zijn er in totaal 56 kindbeschermingszaken in de analyse opgenomen, waarvan 33 zaken van de rechtbank van Den Haag, en 23 zaken van de rechtbank van Rotterdam afkomstig zijn.

In iets meer dan de helft van het totaal aantal zaken (53.6%) zijn beide ouders

aanwezig op zitting, in 41.1% is alleen moeder aanwezig op zitting en in 5.3% is alleen vader aanwezig op zitting. In Tabel 4 wordt de aanwezigheid van ouders per rechtbank weergegeven.

Tabel 4

Aanwezigheid ouders in de rechtbanken van Den Haag en Rotterdam en totaal in absolute aantallen en procenten (afgerond)

	Den Haag	Rotterdam	Totaal
Beide ouders aanwezig	19 57.6%	11 47.8%	30 53.6%
Alleen moeder aanwezig	12 36.4%	11 47.8%	23 41.1%
Alleen vader aanwezig	2 6.1%	1 4.4%	3 5.3%
Totaal	33 100%	23 100%	56 100%

In de rechtbank van Den Haag zijn observaties uitgevoerd bij zeven verschillende rechters en in de rechtbank van Rotterdam zijn vijf rechters geobserveerd. Zie Bijlage 3 Tabel 1 en Tabel 2 voor het aantal geobserveerde zaken per rechter, per rechtbank.

Op zitting worden verschillende type zaken behandeld, waarvan in deze analyse alleen de zaken zijn opgenomen waarin een eerste verzoek en/of verlenging van een OTS en/of UHP behandeld wordt. In beide rechtbanken zijn de verlenging van de OTS & UHP, en het eerste verzoek tot OTS, de meest voorkomende type zaken, namelijk in achtereenvolgens 41.1% en 26.8% van het totaal aantal zaken. In Bijlage 3 Tabel 3 wordt een volledig overzicht gegeven van de type zaken per rechtbank.

Tot slot hebben er in beide rechtbanken na afloop van een aantal zaken interviews plaatsgevonden met ouders. In totaal zijn er 18 interviews afgenomen, waarvan 10 interviews in de rechtbank van Den Haag en 8 interviews in de rechtbank van Rotterdam. Er zijn in totaal twee interviews gehouden met ouders die voor het eerst in de rechtbank komen, vier interviews met ouders die vaker in de rechtbank zijn geweest, maar voor het eerst een kindbeschermingszaak meemaken, en 12 interviews met ouders die vaker in de rechtbank zijn geweest voor een kindbeschermingszaak.

3.4 Achtergrondgegevens rechtbanken

In de rechtbank van Den Haag maakt het jeugdbeschermingsrecht deel uit van de sector familie- en jeugdrecht. Jeugdbeschermingzaken worden behandeld door zowel jeugd- als familierechters. Wekelijks vinden er vijf reguliere zittingen – bestaande uit één dagdeel – plaats, waarbij per zitting gemiddeld elf zaken op de planning staan. Alle soorten jeugdbeschermingzaken worden hier door elkaar behandeld. In de rechtbank van Rotterdam worden jeugdbeschermingszaken behandeld door jeugdrechters, die deel uit maken van de sector civiel recht. In principe staan er elke dag één of meerdere zittingen gepland, die de gehele dag duren en waarbij gemiddeld tien zaken per zitting op de planning staan. De rechtbank hanteert een vaste volgorde voor het behandelen van de verschillende soorten jeugdbeschermingszaken. Als eerste worden raadsverzoeken behandeld, gevolgd door verlengingsverzoeken. Daarna worden machtigingen voor gesloten plaatsingen en spoedverzoeken in behandeling genomen. Ten slotte is er nog ruimte voor een ontheffingsverzoek of voor een verzoek betreffende drie kinderen of meer.

3.5 Dataverzameling

Omwille van praktische redenen heeft de dataverzameling van dit onderzoek in de rechtbanken van Den Haag en Rotterdam plaatsgevonden. Er is schriftelijk en telefonisch contact gezocht met deze rechtbanken met het verzoek om toestemming te verlenen voor het aanwezig zijn bij OTS-zittingen. Beide rechtbanken hebben deze toestemming verleend. De onderzoekers hebben bij beide rechtbanken een geheimhoudingsverklaring ondertekend.

Op een aantal dagen in de periode van februari tot en met april 2012 heeft de verzameling van data bij beide rechtbanken plaatsgevonden. De precieze data en tijdstippen hiervan zijn in overleg met de contactpersonen van de rechtbanken overeengekomen. De rechtbank van Den Haag is in deze periode vier keer bezocht, de rechtbank van Rotterdam vijf keer.

Alle rechters die gedurende de onderzoeksperiode in één van de twee rechtbanken ingeroosterd stonden op een OTS-zitting, zijn voorafgaand op de hoogte gebracht van het onderzoek. Om de ouders die gedurende de onderzoeksperiode voor de rechtbank van Den Haag of Rotterdam moesten verschijnen, te kunnen benaderen, is een brief opgesteld (zie Bijlage 4). Middels deze brief is getracht ouders op de hoogte te brengen van dit onderzoek en zijn zij om toestemming gevraagd voor het bijwonen van de zitting. Ook zijn de ouders verzocht om eventueel na afloop van de behandeling van de zaak, mee te werken aan een kort semigestructureerd interview. Er is hierbij gewezen op het feit dat de deelname vrijwillig is en

de anonimiteit gewaarborgd blijft. Gedurende de onderzoeksperiode is echter gebleken dat niet alle ouders deze brief ook daadwerkelijk ontvangen hebben. Wel zijn alle ouders door de rechter voor aanvang van de zitting, mondeling op de hoogte gebracht van het onderzoek en heeft de rechter hen gevraagd of zij instemmen met deelname aan het onderzoek.

Van alle bijgewoonde zaken zijn door beide onderzoekers onafhankelijk observatieformulieren ingevuld, die naderhand zijn besproken en indien nodig, zijn aangevuld. Daarnaast hebben beide onderzoekers gezamenlijk, na afloop van een aantal zaken, enkele ouders geïnterviewd. Vanwege de beperkte omvang van het aantal interviews, is aan het einde van de dataverzamelingsperiode besloten, om de rechtbank van Den Haag nog één extra dag te bezoeken, om een aantal aanvullende interviews met ouders af te nemen. Op deze dag zijn geen observaties meer uitgevoerd.

3.6 Data-analyse

De gegevens die door middel van observaties en interviews verkregen zijn, vormen de basis voor de data-analyse. De resultaten die betrekking hebben op de onderzoeksvragen zijn gedeeltelijk kwalitatief en gedeeltelijk kwantitatief beschreven. De kwalitatieve gegevens komen deels voort uit de data van de observaties en komen deels voort uit de data van de interviews. De data die betrekking heeft op eenzelfde onderzoeksvraag is samengevoegd en hierna geanalyseerd. Voor de kwantitatieve gegevens geldt dat deze verkregen zijn aan de hand van de data die verzameld is door middel van de observaties. Deze data is ingevoerd in het statistische computerprogramma SPSS. Met hulp van dit programma zijn verschillende statistische analyses uitgevoerd, waarmee frequenties, gemiddelden, etc. berekend zijn.

Aan de hand van alle analyses samen is getracht een antwoord te verkrijgen op de verschillende onderzoeksvragen ten behoeve van het beantwoorden van de centrale vraagstelling.

3.7 Betrouwbaarheid en validiteit

Bij kwalitatief onderzoek staat de validiteit van de interpretaties van de onderzoeksresultaten voorop. Van belang is dat de getrokken conclusies valide zijn in relatie tot de verkregen data; deze mogen niet worden beïnvloed door het gekozen paradigma of de subjectieve waarnemingen van de onderzoeker. Het gebruik van verschillende meetinstrumenten in dit onderzoek bevordert de validiteit van de onderzoeksresultaten (Golafshani, 2003). Met de gestandaardiseerde observatielijst en het semigestructureerde interview is structuur in de data aangebracht, wat de doelgerichtheid van het onderzoek bevordert en de betrouwbaarheid van de data vergroot. Ten slotte is met de dataverzameling

door twee onderzoekers gestreefd naar een grotere interbeoordelaarsbetrouwbaarheid (Boeije, 2005). Sociaalwenselijke antwoorden van de respondenten kunnen echter niet worden uitgesloten (Golafshani, 2003). Verder zorgen de kleine steekproef en de selectie hiervan, voor geen of een zeer beperkte generalisatie naar andere rechtbanken (Boeije, 2005).

4. Resultaten

Om een beeld te kunnen schetsen van de context waarin de resultaten verkregen zijn, zal allereerst een algemene beschrijving worden gegeven van het verloop van de behandeling van kindbescherminszaken op zitting. Vervolgens zal de communicatie tussen de rechter en ouders op zitting worden besproken, waarbij nader ingegaan wordt op de betrokkenheid en het begrip van ouders en de beleving van ouders hierbij.

4.1 Het verloop van de zitting

Ouders ontvangen een schriftelijke oproep van de rechtbank waarin staat vermeld op welke datum en welk tijdstip zij verwacht worden voor de rechtbank te verschijnen (zie Bijlage 5). Opvallend is dat de oproep van de rechtbank Den Haag een wat formeler karakter heeft dan de oproep van Rotterdam. Ouders worden in de rechtbank van Den Haag als volgt opgeroepen: (...) *Dit verzoekschrift zal worden behandeld ter terechtzitting van de enkelvoudige kamer, die wordt gehouden op: XX XXX 2012 te XX:XX uur. (...) 'Ik roep u op om op de terechtzitting in persoon te verschijnen teneinde op het verzoekschrift te worden gehoord'*. In de rechtbank van Rotterdam worden ouders als volgt opgeroepen: (...) *'Op XX XXX 2012 om XX:XX uur wordt dit verzoek mondeling behandeld op de besloten zitting (zonder publiek). Ik roep u op om daarbij aanwezig te zijn'*. Beide rechtbanken verschillen in de manier waarop zij ouders informeren over de mogelijkheid tot rechtsbijstand. Door de rechtbank van Den Haag gebeurt dit als volgt *'U kunt ter zitting verschijnen zonder raadsman/vrouwe. Als u wilt kunt u, eventueel met hulp van een advocaat, tot aan de zitting een verweerschrift indienen'*. Door de rechtbank van Rotterdam worden ouders als volgt geïnformeerd: *'Op de zitting kunt u zelf uw mening geven. Als u dat wilt mag u ook een advocaat meenemen. U kunt met behulp van uw advocaat voor aanvang van de zitting een verweerschrift indienen'*. In beide oproepen worden ouders tevens geïnformeerd waartoe zij zich kunnen wenden indien zij niet in staat zijn een advocaat te bekostigen. In de oproepen aan ouders wordt overigens geen informatie verstrekt over het verloop van de zitting.

Eenmaal aanwezig in de rechtbank van Den Haag of Rotterdam melden ouders zich bij

de portier, aan wie zij de oproep tonen die zij van de rechtbank hebben ontvangen. De portier wijst ouders de zaal waarin de zitting zal plaatsvinden. Ouders melden zich vervolgens tevens bij de bode. Wanneer de zaak waarvoor ouders zijn opgeroepen kan aanvangen, wordt deze door de bode uitgeroepen. De bode benoemt daarbij alle aanwezigen die belang hebben bij de behandeling van de zaak aanwezig te zijn. Wanneer aan het ouderverhoor een kindverhoor voorafgaat, wordt eerst het kind opgeroepen, die vervolgens alleen de rechtszaal binnengaat. Pas na het kindverhoor betreden ouders, verzoekers en overige aanwezigen de rechtszaal. Het verschilt per rechter en per zaak of kinderen tijdens het ouderverhoor in de zaal aanwezig mogen blijven. In de rechtbank van Den Haag is dit vaker het geval dan in de rechtbank van Rotterdam.

In beide rechtbanken zit de rechter in toga voor in de zaal, achter een lang bureau dat op een kleine verhoging staat. Rechts van de rechter zit de griffier, eveneens in toga. In beide rechtbanken wordt geen gebruik gemaakt van naam/functiebordjes. Ouders zitten schuin rechts tegenover de rechter en verzoekers zitten schuin links tegenover de rechter (bezien vanuit het oogpunt van ouders). Als ouders worden bijgestaan door een advocaat, neemt deze in de rechtbank van Den Haag plaats achter ouders en in de rechtbank van Rotterdam naast ouders. Tolken die aanwezig zijn, zitten in beide rechtbanken naast ouders. In sommige gevallen mogen ook overige aanwezigen, zoals hulpverleners die reeds bij ouders betrokken zijn, naast ouders plaatsnemen. Pleegouders of familie/vrienden, die toestemming hebben gekregen bij de behandeling van de zaak aanwezig te zijn, zitten in de rechtbank van Den Haag aan een apart tafeltje achter ouders en in de rechtbank van Rotterdam in het publieke gedeelte van de zaal. Indien de rechter het kind toestemming heeft gegeven bij het ouderverhoor aanwezig te zijn, krijgt deze een plek naast ouders of achterin de zaal toegewezen.

In tabel 6 worden de verzoekers, en overige ter zitting aanwezigen in de rechtbanken van Den Haag en Rotterdam in hele getallen en procenten weergegeven.

Tabel 6

Verzoekers en overige ter zitting aanwezigen in de rechtbanken van Den Haag en Rotterdam in hele aantallen en procenten

	Den Haag	Rotterdam	Totaal
RvdK	14 (42.4 %)	12 (52.2 %)	26 (46.4 %)
Jeugdzorg	29 (87.9 %)	22 (95.7%)	51 (91.1 %)
Advocaat ouders	16 (48.5 %)	14 (60.9 %)	30 (53.6 %)
Tolk	1 (3 %)	6 (26.1 %)	7 (12.5 %)
Kind	10 (30.3 %)	2 (8.7 %)	12 (21.4 %)
Overig	10 (30.3 %)	7 (30.4 %)	17 (30.4 %)

Nadat alle aanwezigen hebben plaatsgenomen, stelt de rechter de onderzoekers voor. Vervolgens krijgen ouders en overige ter zitting aanwezigen de gelegenheid geboden bezwaar te maken tegen de aanwezigheid van de onderzoekers tijdens de behandeling van de zaak.

Tijdens de zittingen wordt niet altijd een vaste volgorde van behandeling gehanteerd. Echter, over het algemeen vangt de zaak aan met het kort aangeven van de inhoud van de zaak door de rechter. Vervolgens krijgt de verzoeker de gelegenheid tot het nader aanvullen en toelichten van het rekest. Daarop wordt ouders, of de advocaat van ouders, gelegenheid geboden te reageren. Indien hulpverleners van ouders aanwezig zijn, die relevante informatie kunnen verschaffen, worden deze ook aan het woord gelaten. Wanneer de rechter alle partijen gehoord heeft, gaat hij over tot het maken van de beslissing. De meeste rechters doen direct uitspraak. Enkele rechters stellen de uitspraak uit als de zaak een complexe situatie betreft of als er onvoldoende informatie voorhanden is. Het is niet mogelijk voor de procespartijen om tijdens of na de uitspraak van de rechter te reageren. De gemiddelde duur van een behandeling van een zaak (kindverhoor niet meegerekend) is in Den Haag 21 minuten ($SD = 8$ minuten)³ en in Rotterdam 27 minuten ($SD = 22$ minuten)⁴. Opvallend is dat de gemiddelde duur van een zaak tussen de rechtbanken weinig verschilt, terwijl er in de rechtbank van Den Haag per zitting, die slechts uit één dagdeel bestaat, ongeveer evenveel zaken gepland staan, als op een zitting in de rechtbank van Rotterdam, die de gehele dag duurt. Zie Bijlage 6, Tabel 1

³ Minimum = 7 minuten, maximum = 40 minuten

⁴ Minimum = 5 minuten, maximum = 105 minuten

(rechtbank Den Haag) en Tabel 2 (rechtbank Rotterdam) voor een volledig overzicht van de duur van elke zaak afzonderlijk.

4.2 De betrokkenheid van ouders op zitting

Middels observaties is onderzocht hoe ouders door de rechter betrokken worden bij de inhoudelijke behandeling van de zaak op zitting. Hierbij wordt gekeken naar de wijze waarop de rechter ouders bejegt en hen een actieve rol toebedeeld. De bejegening van ouders wordt in kaart gebracht aan de hand van de houding die de rechter aanneemt ten opzichte van ouders en de gesprekstechnieken die de rechter hanteert. Tevens wordt gekeken of ouders de gelegenheid krijgen tot spreken en hoe lang zij spreken. Ten slotte is middels interviews bekeken in hoeverre ouders zich door de rechter betrokken hebben gevoeld. De resultaten van de observaties worden per rechtbank beschreven. De resultaten van de interviews worden wegens de kleine onderzoeksgroep gezamenlijk weergegeven.

4.2.1 De betrokkenheid van ouders door de rechters in Den Haag

Alle zeven rechters heten ouders welkom wanneer deze hebben plaatsgenomen in de zittingszaal. Daarop stelt slechts één van de zeven rechters in enkele zaken zichzelf en de griffier voor aan ouders. Overige aanwezigen worden door de zeven rechters over het algemeen niet persoonlijk voorgesteld, maar vaak wel bij functie benoemd.

Over het algemeen geldt dat rechters zich vriendelijk opstellen jegens ouders, waarbij zij tevens een gepaste autoriteit uitstralen. Dit blijkt onder andere uit de gelaatsuitdrukking en de intonatie waarmee gesproken wordt. Individuele verschillen van rechters op deze aspecten maken dat de balans tussen vriendelijkheid en autoriteit soms meer naar vriendelijkheid dan wel autoriteit overhelt. De meeste rechters hebben een hartelijke uitstraling en spreken met een vriendelijke intonatie. Eén rechter heeft een wat norse gelaatsuitdrukking en spreekt met een vrij strenge intonatie, waardoor de zitting een formele ondertoon krijgt. Over het algemeen wordt adequaat oogcontact gemaakt met ouders. Echter, zo nu en dan kijkt een enkele rechter tijdens het gesprek met ouders in de dossierstukken.

Tijdens de behandeling van de zaak worden de persoonlijke omstandigheden van ouders besproken. Het verschilt per zaak of de nadruk ligt op de thuissituatie, persoonlijke problemen van ouders of problemen rondom het kind. Met betrekking tot de gesprekstechnieken die de rechter in het gesprek met ouders hanteert, kan het volgende gezegd worden. Drie van de zeven rechters vragen in gemiddelde mate door aan ouders: “Kunt u mij uitleggen waarom..?”, “Wat wordt er precies bedoeld met..?” Twee rechters

vragen in bovengemiddelde mate door, terwijl één rechter weinig tot niet doorvraagt. Voor de overige rechter geldt dat de mate waarin wordt doorgevraagd per zaak verschilt. Vijf van de zeven rechters stellen in gemiddelde mate open vragen: “*Wat vindt u daarvan?*”, “*Hoe heeft u dat beleefd?*”. Eén rechter stelt in bovengemiddelde mate open vragen, terwijl een andere rechter voornamelijk gesloten vragen stelt. Deze vragen zijn overwegend suggestief van aard: “*Dus u vindt eigenlijk dat...?*”. Over het algemeen laten rechters blijken naar het verhaal van ouders te luisteren. Vier van de zeven rechters tonen in gemiddelde mate interesse in het verhaal van ouders, terwijl één rechter in bovengemiddelde mate geïnteresseerd lijkt. De twee overige rechters verschillen per zaak in het tonen van interesse voor het verhaal van ouders (benedengemiddeld - bovengemiddeld). Over het algemeen tonen de rechters in gemiddelde mate begrip voor het verhaal van ouders. “*Dat is ook heel pijnlijk natuurlijk*”, “*Ik kan me voorstellen dat dat zo voelt*”. Eén van de zeven rechters toont in benedengemiddelde mate begrip voor het verhaal van ouders. Drie van de zeven rechters complimenteren ouders in geen enkele zaak met wat goed gaat. Drie andere rechters doen dit zo nu en dan. De overige rechter varieert per zaak in het complimenteren van ouders (niet – bovengemiddeld). Twee van de zeven rechters moedigen ouders in geen enkele zaak aan. Voor de overige vijf rechters geldt dat zij dit zo nu en dan doen.

Vrijwel alle ouders krijgen van de rechters de gelegenheid geboden tot spreken. Tijdens de behandeling van één zaak, waarbij ouders met een verstandelijke beperking betrokken zijn, krijgt enkel de advocaat gelegenheid geboden tot spreken. Van de ouders die wel gelegenheid geboden krijgen tot spreken, maken 29 van de 31 aanwezige moeders, en 19 van de 21 aanwezige vaders, hiervan gebruik. De spreektijd van ouders per zaak (ongeacht aanwezigheid van één of twee ouders) is gemiddeld 2:31 minuten ($SD = 2:19$ minuten)⁵ en bedraagt hiermee 12.6% van de totale duur van de zaak. Wanneer slechts één ouder op zitting aanwezig is, spreekt deze gemiddeld 1:48 minuten ($SD = 1:43$ minuten).⁶ Op het moment dat beide ouders op zitting aanwezig zijn, is de gemiddelde spreektijd van ouders 3:08 minuten ($SD = 2:33$).⁷ Zie Bijlage 6, Tabel 1 voor een overzicht van alle spreektijden per zaak. Er zijn verschillende verklaringen mogelijk voor de uitschieters betreffende de spreektijd van ouders. Zo lijken relatief complexe problematiek en/of weerstand bij de ouders een verklaring te zijn voor een lange(re) spreektijd van ouders. Ook de aanwezigheid van een advocaat tijdens de behandeling van de zaak lijkt van invloed te zijn op de spreektijd van ouders. De gemiddelde

⁵ Minimum = 0: 00 minuten, maximum = 9:48 minuten

⁶ Minimum = 0: 02 minuten, maximum = 5:52 minuten

⁷ Minimum = 0: 00 minuten, maximum = 9:48 minuten

spreektijd van ouders met advocaat, is – per zaak – korter dan van ouders zonder advocaat. Ouders met advocaat spreken per zaak gemiddeld 2:12 minuten ($SD = 1:46$)⁸, terwijl zij zonder advocaat gemiddeld 2:49 minuten ($SD = 2:45$)⁹ spreken. Wanneer ouders van rechtsbijstand zijn voorzien, geven vijf van de zeven rechters eerst de advocaat het woord, voordat zij zich tot ouders richten. Ouders geven vervolgens, als zij dat willen, een aanvulling op het pleidooi van de advocaat. Twee van de zeven rechters geven eerst ouders het woord, voordat zij zich tot de advocaat richten.

4.2.2 De betrokkenheid van ouders door de rechters in Rotterdam

Voordat de rechters met de behandeling van de zaak aanvangen, heten zij ouders welkom. Aansluitend stelt slechts één van de vijf rechters zichzelf en de overige ter zitting aanwezigen persoonlijk voor aan ouders. Twee andere rechters stellen enkel de verzoekers voor aan ouders, maar doen dit niet structureel. De overige twee rechters stellen de ter zitting aanwezigen in de meeste gevallen niet persoonlijk voor aan ouders, maar benoemen hen wel bij functie.

Over het algemeen geldt dat ouders op een vriendelijke wijze benaderd worden door de rechter. De rechters weten met hun houding tevens op gepaste wijze gezag uit te stralen. Het verschilt per rechter, maar ook per zaak, of de wijze van benadering door de rechter meer als vriendelijk, of als wat strenger kan worden beschouwd. Hierbij zijn geen opvallende uitschieters te benoemen. Wel valt op dat één rechter in twee zaken, waarin de advocaten lang van stof zijn, lichtelijk irritatie laat blijken richting de advocaten. De gelaatsuitdrukking van de rechter is daarbij wat verveeld en de intonatie waarmee gesproken wordt is wat streng. Verder maken alle vijf rechters adequaat oogcontact met ouders wanneer deze hun verhaal doen.

De mate waarin de persoonlijke omstandigheden van ouders op zitting worden besproken, verschilt per zaak en per rechter. Ook verschilt het per zaak of het accent ligt op de thuissituatie, persoonlijke problemen van ouders of problemen van het kind. Met betrekking tot de gesprekstechnieken die de rechters hanteren kan het volgende worden gezegd. Twee van de vijf rechters stellen over het algemeen in gemiddelde mate open vragen. Een andere rechter doet dit in bovengemiddelde mate, terwijl de twee overige rechters dit doorgaans in benedengemiddelde mate doen. Verder geldt dat twee van de vijf rechters in gemiddelde mate doorvragen. Eén rechter vraagt in bovengemiddelde mate door, terwijl de twee overige

⁸ Minimum = 0: 00 minuten, maximum = 6:12 minuten

⁹ Minimum = 0: 04 minuten, maximum = 9:48 minuten

rechters dit in benedengemiddelde mate doen. Zo opent één van deze rechters het gesprek met ouders doorgaans middels één vraag, in de trant van: “*Wat is uw standpunt?*”. De rechter laat ouders uitspreken zonder verdiepende vragen te stellen en eindigt het gesprek met: “*Mm, goed*”, waarop wordt overgegaan naar de andere partij. Het verschilt per rechter of zij laten blijken naar het verhaal van ouders te luisteren. Twee rechters tonen een gemiddelde tot bovengemiddelde interesse in het verhaal van ouders. Twee andere rechters doen dit in benedengemiddelde mate, terwijl de overige rechter per zaak verschilt in de mate waarin interesse wordt getoond (benedengemiddeld – bovengemiddeld). De rechters tonen wisselend begrip voor het verhaal van ouders. Zo doen twee van de vijf rechters dit in gemiddelde mate: “*Ik snap dat het u allemaal even teveel wordt*”. Voor twee andere rechters geldt dat zij in benedengemiddelde mate begrip tonen voor de situatie van ouders, en voor de overige rechter geldt dat het tonen van begrip per zaak verschilt (niet – bovengemiddeld). Ouders worden niet tot nauwelijks gecompimenteerd door de rechter met wat goed gaat. Drie van de vijf rechters complimenteren ouders in geen enkele zaak, terwijl de twee overige rechters dit niet of zo nu en dan doen: “*Dat vind ik ook heel knap van u*”. Ook geldt dat de rechter ouders niet tot nauwelijks aanmoedigt. Twee van de vijf rechters moedigen ouders in geen enkele zaak aan. De overige rechters doen dit over het algemeen nauwelijks of per zaak verschillend (niet – gemiddeld).

Alle ouders krijgen van de rechter de gelegenheid geboden tot spreken. Van de 22 aanwezige moeders, maken 21 moeders hier gebruik van, en van de 12 aanwezige vaders, maken 11 vaders hiervan gebruik. De spreektijd van ouders per zaak (ongeacht aanwezigheid van één of twee ouders) is gemiddeld 3:02 minuten ($SD = 3:36$ minuten)¹⁰, en bedraagt hiermee 13.2% van de totale duur van de zaak. Wanneer enkel één ouder op zitting aanwezig is, spreekt deze gemiddeld 2:32 minuten ($SD = 3:18$ minuten)¹¹. Op het moment dat beide ouders op zitting aanwezig zijn, is de gemiddelde spreektijd van ouders 3:35 minuten ($SD = 3:59$).¹² Zie Bijlage 6, Tabel 2 voor een overzicht van alle spreektijden per zaak.

Wanneer ouders van rechtsbijstand zijn voorzien, geven drie rechters structureel eerst de advocaat het woord, voordat zij zich tot ouders richten. Ouders krijgen vervolgens de gelegenheid om het pleidooi van de advocaat een persoonlijke aanvulling te geven. Twee rechters vragen ouders in een enkele zaak hoe zij de communicatie wensen: rechtstreeks via ouders, of eerst via de advocaat. Ouders maken hierover zelf een beslissing. In de overige

¹⁰ Minimum = 0: 00 minuten, maximum = 13:51 minuten

¹¹ Minimum = 0: 03 minuten, maximum = 12:09 minuten

¹² Minimum = 0: 00 minuten, maximum = 13:51 minuten

zaken geven zij eerst de advocaat het woord. In twee zaken waarin de advocaat van ouders een lange spreektijd heeft genoten, wordt de spreektijd van ouders door de rechter ingeperkt. Daarbij wordt aan de advocaat en ouders uitgelegd dat zij geacht worden voorafgaand aan de zitting te overleggen op welke wijze het spreekrecht van ouders op zitting zal worden ingevuld, om daarmee te voorkomen dat ouders zich na afloop van de zitting niet voldoende gehoord voelen of dat de zitting uitloopt. De gemiddelde spreektijd van ouders – per zaak – die door een advocaat worden bijgestaan, is korter dan de gemiddelde spreektijd van ouders voor wie dat niet geldt. Ouders met advocaat spreken per zaak gemiddeld 2:25 minuten ($SD = 2:03$)¹³, terwijl zij zonder advocaat gemiddeld 4:00 minuten ($SD = 5:12$)¹⁴ spreken.

Door alle vijf rechters wordt ruimte geboden voor een debat tussen de betrokken procespartijen. Indien gewenst, krijgen alle partijen meerdere malen de gelegenheid geboden op elkaar te reageren. In een heel enkel geval gebeurt dit direct, zonder tussenkomst van de rechter. Echter, in de meeste gevallen verloopt het debat tussen de partijen wel via de rechter: *“Praat u maar via mij, dat is handiger”*, aldus een rechter. Ouders en verzoekers wordt meerdere malen gevraagd of zij nog iets willen opmerken/toevoegen. Drie van de vijf rechters vragen ten slotte aan ouders of zij alles hebben kunnen zeggen wat zij wilden zeggen.

4.2.3 De beleving van ouders ten aanzien van hun betrokkenheid bij de zitting

Na afloop van de zitting geven twaalf van de achttien ouders aan dat de zitting hen is meegevallen. Zij vonden de rechter vriendelijk of zijn blij dat zij hun verhaal hebben kunnen doen. Slechts drie ouders vonden de zitting tegenvallen. Zij geven aan dat zij zich niet gehoord voelden of dat de uitspraak niet is wat zij gehoopt hadden. De overige ouders laten weten dat zij de zitting als ‘neutraal’ hebben beleefd. Zij geven aan dat de zitting is verlopen zoals zij hadden verwacht.

De verwachtingen die ouders voorafgaand aan de zitting hebben, lopen uiteen. De helft van de ouders baseert hun verwachtingen ten aanzien van de zitting, op één of meerdere OTS-zittingen die zij eerder hebben meegemaakt. Zij verwachtten dat de zitting ‘hetzelfde’, ‘niets bijzonders’ of ‘gewoon een uitspraak’ zal zijn. Vijf van de achttien ouders zeggen verwachtingen te hebben gehad met betrekking tot de uitspraak van de rechter. Vier ouders zeggen geen idee te hebben gehad wat zij moesten verwachten. Dit zijn ouders die voor het eerst een OTS-zitting mee hebben gemaakt. Eén van deze ouders verwachtte een zeer formele aangelegenheid, en zag erg tegen de zitting op. Ook twee andere ouders laten weten tegen de

¹³ Minimum = 0: 00 minuten, maximum = 07:29 minuten

¹⁴ Minimum = 0: 03 minuten, maximum = 13:51 minuten

zitting op te hebben gezien. Zij verwachtten dat zij door de rechter geconfronteerd zouden worden met dossierstukken die volgens ouders niet op de waarheid berusten.

De helft van de ouders zegt voorafgaand aan de zitting gespannen te zijn geweest, maar dat zij gedurende de zitting meer op hun gemak raakten. Enkele van deze ouders zeggen door de rechter op hun gemak te zijn gesteld. Zeven van de achttien ouders zeggen zich zowel voorafgaand als tijdens de zitting ‘goed’, ‘rustig’ of ‘ontspannen’ te hebben gevoeld. Deze ouders betreffen voornamelijk ouders die al vaker voor de behandeling van een kindbeschermingszaak op zitting zijn verschenen. Twee ouders laten weten dat zij zich ‘ronduit ongemakkelijk’ of ‘boos’ hebben gevoeld tijdens de zitting. Deze ouders hebben beiden het idee dat zij niet serieus genomen werden door de rechter.

Vrijwel alle ouders zijn tevreden over de manier waarop zij door de rechter zijn aangesproken. Zij beschrijven deze als ‘goed’, of ‘netjes’. Eén ouderpaar geeft aan dat zij het prettig vonden dat zij met ‘meneer’ en ‘mevrouw’ aangesproken werden, terwijl een andere ouder aangeeft liever bij voornaam aangesproken te worden.

Veertien van de achttien ouders zijn van mening dat de rechter hen voldoende gelegenheid tot spreken heeft geboden. Het merendeel van deze ouders vindt dat zij hebben kunnen zeggen wat zij wilden zeggen. Drie ouders hebben niet het idee dat zij alles hebben kunnen zeggen, maar denken dat zij het belangrijkste wel gezegd hebben. Eén ouder heeft het idee dat de rechter onvoldoende gelegenheid bood om uit te spreken en heeft om deze reden voortijdig de zittingszaal verlaten.

Vijftien van de achttien ouders denken dat de rechter naar hun verhaal heeft geluisterd. Ouders hebben dit aan de hand van verschillende aspecten opgemerkt. Zo benoemen de meeste ouders voornamelijk communicatieve aspecten van de rechter, zoals het stellen van vragen, het bieden van de gelegenheid om uit te spreken en het herhalen van hetgeen door ouders gezegd wordt. Andere ouders benoemen juist de non-verbale aspecten, zoals een open houding van de rechter, een vriendelijke gelaatsuitdrukking en het maken van veel oogcontact. Slechts drie ouders voelen zich onvoldoende gehoord door de rechter. Zij zijn van mening dat de rechter naar aanleiding van dossierinformatie vooringenomen naar hun verhaal heeft geluisterd. “*De rechter is bevooroordeeld en heeft een tunnelvisie*”, aldus een ouder.

Veertien van de achttien ouders zijn van mening dat de rechter begrip heeft getoond voor hun verhaal. Ouders geven hier verschillende redenen voor. Enkele ouders zien hun vraag om hulp door de rechter beantwoord in de toewijzing van een maatregel, terwijl andere ouders zich begrepen voelen met de afwijzing van een maatregel. Weer andere ouders hebben het als prettig ervaren dat zij hun kant van het verhaal mochten vertellen of dat de rechter voor

hen opkwam ten overstaande van de gezinsvoogd. Slechts enkele ouders hebben het idee dat de rechter geen begrip had voor hun verhaal. Zij werden in hun wensen, zoals het ontvangen van *mediation*, of het wisselen van pleeggezin voor hun kinderen, niet door de rechter tegemoetgekomen. Eén ouder twijfelt of de rechter begrip heeft voor de zaak: “*Ze krijgen zoveel zaken, en elke is weer anders*”.

4.3 Het begrip van ouders op zitting

Middels observaties is onderzocht in hoeverre de rechter rekening houdt met het begrip van ouders op de OTS-zitting. Hierbij is gekeken in hoeverre de rechter aandacht besteedt aan het geven van uitleg over het verloop en de inhoud van de zitting. Daarnaast is gekeken naar het taalgebruik van de rechter en in hoeverre de rechter het begrip van ouders toetst, extra verduidelijking geeft en ouders de mogelijkheid biedt tot het stellen van vragen. Ten slotte zal middels interviews gekeken worden of ouders van mening zijn dat zij van voldoende informatie zijn voorzien om de gang van zaken op zitting en de uitkomsten ervan te begrijpen.

4.3.1 Rekening houden met het begrip van ouders door de rechters in Den Haag

Zes van de zeven rechters geven aan het begin van de behandeling van een zaak, ongeacht of deze een eerste verzoek of een verlenging betreft, geen uitleg over hoe de zaak zal verlopen. Slechts één rechter geeft ouders structureel aan het begin de zaak uitleg over het verloop van de zitting en vertelt wanneer zij het woord zullen krijgen. Vrijwel geen enkele rechter geeft ouders uitleg over de rol of functie van de ter zitting aanwezige deskundigen. Wel geven vrijwel alle rechters ouders consequent uitleg over de reden van de zitting. Zo geven rechters aan waar de behandeling van de zaak om gaat, een (verlenging) OTS en/of een UHP, of stippen zij kort de inhoud van de zaak aan. Slechts één rechter is wisselend in de mate waarin uitleg wordt gegeven inzake de reden van de zitting. Daarnaast benoemen drie rechters zo nu en dan, enigszins de reden van de aanwezigheid van ouders op zitting. Eén rechter doet dit voornamelijk in zaken waarbij sprake is van een eerste verzoek.

Drie van de zeven rechters doen in een enkele zaak niet direct uitspraak (in totaal vier zaken), maar sturen deze ouders later op schrift toe. Van de zaken waarin direct uitspraak is gedaan, geven drie van de zeven rechters een volledige uitleg bij hun beslissing. Drie andere rechters motiveren hun beslissing in de meerderheid van de zaken wel, maar doen dit in een enkel geval niet of gedeeltelijk, zoals “*De gronden voor de OTS zijn nog voldoende aanwezig*”. Eén rechter ten slotte, geeft bij verlengingszaken geen uitleg bij zijn beslissing en doet dit bij eerste verzoeken wel of gedeeltelijk.

Drie van de zeven rechters spreken met voor ouders begrijpelijke taal (gemiddelde moeilijkheidsgraad). Twee van de zeven rechters spreken in het merendeel van de zaken met vrij moeilijke taal (bovengemiddelde moeilijkheidsgraad), “*Eerdere rapportage is niet meer accuraat*”, “*Zeven mei expireert niet*” en “*Dit staat niet in het dictum*”, zijn hiervan enkele voorbeelden. In een aantal zaken spreekt de rechter vooral op deze wijze ten aanzien van de deskundigen en/of advocaat, maar een aantal keren lijkt de rechter ook niet goed aan te sluiten bij het intelligentie- en/of taalniveau van ouders. De overige twee rechters variëren per zaak in moeilijkheidsgraad (gemiddeld- bovengemiddeld), waarbij opvalt dat één rechter in één zaak – waarbij ouders van niet Nederlandse komaf betrokken zijn – met vrij makkelijke taal spreekt. Er zijn bij de rechters geen verschillen waar te nemen in de moeilijkheidsgraad van het taalgebruik tussen de behandeling van een eerste verzoek en een verlengingszaak.

Vier van de zeven rechters maken niet tot nauwelijks gebruik van jargon. De overige drie rechters zijn in het merendeel van de zaken, zo nu en dan, en ongeacht of de zaak een eerste verzoek of een verlenging betreft, geneigd tot jargongebruik. Zo spreekt een rechter tegen de vertegenwoordiger van de RvdK: “*Is er sprake van een verderstrekkende maatregel?*”. Bovendien maken de rechters over het algemeen niet tot nauwelijks gebruik van afkortingen. Slechts één rechter maakt hiervan zo nu en dan gebruik tijdens de behandeling van twee eerste verzoeken.

Het verschilt per rechter en per zaak, in hoeverre aan ouders verduidelijking gegeven wordt met betrekking tot hetgeen op zitting gezegd wordt (geen verduidelijking tot bovengemiddelde verduidelijking). Slechts drie van de zeven rechters geven in een enkele zaak extra verduidelijking (boven gemiddeld) aan ouders. Deze zaken betreffen voornamelijk eerste verzoeken. Het volgende is hier een voorbeeld van: “*Cognitief, dat is een moeilijk woord, maar daarmee bedoel ik de kennis van het meisje*”. Daarnaast toetst vrijwel geen enkele rechter het begrip van ouders. Slechts één rechter toetst in één zaak (een eerste verzoek) of ouders begrepen hebben wat er gezegd is: “*Weet u wat dat betekent, een gezinsvoogd?*”, en geeft hierbij een aanvullende uitleg. Er zijn wel twee rechters die consequent nagaan of zij ouders goed begrepen hebben en vatten hetgeen dat ouders gezegd hebben, kort samen: “*Begrijp ik het goed dat...*”. Over het algemeen bieden de rechters ouders niet de mogelijkheid om vragen te stellen naar aanleiding van hetgeen besproken is op zitting. Slechts één rechter vraagt ouders in één zaak expliciet of deze nog vragen hebben. Twee andere rechters bieden in een enkele zaak ouders de gelegenheid om vragen te stellen, maar laten het initiatief daarbij van ouders komen.

4.4.2 Rekening houden met het begrip van ouders door de rechters in Rotterdam

Rechters geven ouders over het algemeen geen uitleg over het verloop van de zitting. Slechts één van de vijf rechters geeft ouders in één zaak (een eerste verzoek) uitleg over het verloop van de zitting: *“Eerst krijgt de RvdK het woord, dan uw advocaat, en u mag ook nog wat zeggen. Daarna ga ik pas over tot het nemen van een beslissing”*. Drie van de vijf rechters geven geen volledige uitleg over de rol/functie van de ter zitting aanwezige deskundigen. De overige twee rechters geven in een enkele zaak, die een eerste verzoek betreft, volledige uitleg met betrekking tot de rol of functie van de aanwezigen. Zo vertelt één rechter *“De RvdK zal uitleggen waarom de OTS gevraagd is”*. Na de toelichting op het verzoek van de RvdK vervolgt de rechter zijn verhaal en geeft deze uitleg over de rol van BJZ. In de overige zaken doen de twee rechters dit niet of gedeeltelijk. Wat betreft de uitleg van de reden van de zitting benoemen drie van de vijf rechters structureel de reden van de zitting. Dit gebeurt vaak aan de hand van het verzoek dat is ingediend (ongeacht of het een eerste verzoek of een verlengingszaak betreft). Opvallend is dat één rechter een uitgebreide uitleg geeft, waarbij een korte samenvatting van het verzoek gegeven wordt, en indien de zaak al langer loopt, aangeeft wat er op de voorgaande zittingen besproken is. De overige twee rechters benoemen in het merendeel van de zaken de reden van de zitting wel of gedeeltelijk, maar doen dit tijdens de behandeling van één eerste verzoek niet. Daarnaast staat geen enkele rechter, in geen enkele zaak, stil bij de reden van de aanwezigheid van ouders op zitting.

Na afloop van de behandeling van de zaak wordt door drie rechters niet altijd direct uitspraak gedaan, dit betreft in totaal zes zaken. In de zaken waarin direct uitspraak is gedaan, geven twee van de vijf rechters in alle zaken een volledige uitleg bij hun beslissing. Twee andere rechters doen dit in het merendeel van de zaken ook, maar in een aantal zaken is deze uitleg niet volledig. De overige rechter is wisselend in het geven van uitleg bij de beslissing: een enkele keer wordt een volledige uitleg gegeven, een enkele keer gedeeltelijk en een enkele keer ontbreekt deze volledig.

De rechters variëren in de moeilijkheidsgraad waarmee zij spreken. Hierbij spreken twee van de vijf rechters voornamelijk in voor ouders begrijpelijke taal, waarbij de rechter – indien nodig – zijn woordkeuze lijkt aan te passen aan het intelligentie- en/of taalniveau van ouders (beneden gemiddeld tot gemiddelde moeilijkheidsgraad). Twee overige rechters maken over het algemeen gebruik van wat moeilijkere taal (gemiddeld tot bovengemiddelde moeilijkheidsgraad). In een aantal gevallen lijkt dit niet te stroken met het cognitieve functioneren of de taalvaardigheid van ouders. Zo zegt een rechter tegen een moeder met een zeer laag IQ: *“Dat onderken ik toch zeer, dat ik na deze voortgang...”*. Daarentegen lijkt de

gebruikte moeilijkheidsgraad in een aantal zaken adequaat te zijn, aangezien deze lijkt aan te sluiten bij het niveau van de ouders. De vijfde rechter varieert per zaak van moeilijkheidsgraad waarmee gesproken wordt.

Er wordt door de rechters niet tot nauwelijks gebruik gemaakt van jargon. Dit geldt ook voor het gebruik van afkortingen, met uitzondering van één rechter, die tijdens de behandeling van één eerste verzoek redelijk wat afkortingen gebruikt.

Voor elke rechter geldt dat zij per zaak in verschillende mate verduidelijking geven aan ouders (geen verduidelijking tot bovengemiddelde verduidelijking). Hierbij is geen onderscheid waar te nemen tussen eerste verzoeken en verlengingszaken. Een voorbeeld van een rechter die veel verduidelijking geeft is: *“Het gaat nu om deze twee aspecten...”*. Voor het toetsen van het begrip van ouders over hetgeen gezegd is op zitting, geldt dat het merendeel van de rechters hier per zaak in verschilt (wel, niet, gedeeltelijk). Dit geldt echter niet voor één rechter, deze rechter toetst namelijk in geen enkele zaak het begrip van ouders. Tot slot geldt dat ouders over het algemeen niet de ruimte krijgen tot het stellen van vragen naar aanleiding van hetgeen besproken is op zitting. Slechts twee van de vijf rechters geven in één zaak ouders de gelegenheid tot het stellen van vragen, waarvan één zaak een eerste verzoek betreft.

4.4.3 Het begrip van ouders ten aanzien van de (uitkomsten van de) zitting

Elf van de achttien ouders geven aan voorafgaand aan de zitting geen informatie te hebben ontvangen met betrekking tot de gang van zaken op een OTS-zitting. Zij zeggen enkel de oproep en de stukken van de rechtbank te hebben ontvangen. Vijf van deze ouders zegt de informatie met betrekking tot de zitting gemist te hebben. Dit zijn voornamelijk ouders die voor het eerst op zitting zijn verschenen. ‘Als je voor het eerst komt, weet je nergens van. Het is allemaal zo vaag, wat er gaat gebeuren’, aldus een ouder. Andere ouders zeggen door de gezinsvoogd of de advocaat van informatie te zijn voorzien. Aan hen is uitgelegd wat zij op zitting konden verwachten, of zij hebben tips gekregen met betrekking tot de communicatie met de rechter.

Zeven van de achttien ouders laten weten dat de rechter voor aanvang van de zitting uitleg heeft gegeven over het verloop van de zitting. Zo kregen zij bijvoorbeeld te horen wie wanneer het woord zou krijgen. Deze ouders hebben de uitleg van de rechter als duidelijk ervaren. Andere ouders geven aan voor aanvang van de zitting geen uitleg van de rechter te hebben ontvangen. Enkele van deze ouders geven aan deze uitleg niet gemist te hebben, omdat ‘zij het zelf al wisten’, of omdat ‘het zich allemaal vanzelf wees’. Andere ouders geven

aan de uitleg van de rechter wel gemist te hebben.

Opvallend is dat vier van de achttien ouders denken dat de beslissing van de rechter van te voren vast stond. Zij zien de zitting als een ‘formaliteit’ en denken met hun komst geen invloed uit te kunnen oefenen op de uitspraak. Eén ouderpaar denkt dat de beslissing voorafgaand aan de zitting is genomen op basis van dossierstukken en ‘voorbereidingen’, waarmee ouders refereren aan de pro-forma zitting en het kindverhoor. Deze ouders laten weten zich machteloos te voelen.

Van de zaken waarin de rechter direct uitspraak heeft gedaan, kunnen alle ouders de uitspraak uitleggen. Zij vertellen welke maatregel de zaak betreft en of deze al dan niet is toegewezen. Indien de maatregel is toegewezen, weten ouders tevens te vertellen welke termijn hiervoor geldt. Ook zeggen ouders te weten wat hen binnen deze termijn precies te wachten staat. Enkele ouders verwijzen daarbij naar de ondersteuning van de gezinsvoogd bij de opvoeding en gezinsrelaties. Ook zijn er ouders die voornamelijk hulp voor hun kind verwachten. Een andere ouder wijst op hulp met betrekking tot praktische zaken. ‘Er komt iemand die me gaat helpen met het vinden van woonvoorziening’, aldus de ouder.

Tien van de achttien ouders geven aan dat de rechter de uitspraak voldoende heeft gemotiveerd. Deze ouders zeggen de argumenten van de rechter duidelijk te vinden. De overige ouders laten weten dat zij niet van de rechter te horen hebben gekregen waarom deze tot een bepaald besluit gekomen is. Desondanks geven deze ouders aan dit voldoende duidelijk te vinden. Enkele ouders vermoeden dat de rechter de beslissing heeft gemaakt op basis van de dossierstukken, die ouders bekend zijn. Andere ouders achten het motiveren van de uitspraak door de rechter niet nodig, omdat zij het met de rechter eens zijn.

5. Conclusie

In dit onderzoek is gekeken in hoeverre de rechter ouders bij de OTS-zitting betreft en in hoeverre rekening wordt gehouden met het begrip van ouders ten aanzien van de zitting. Tevens is gekeken naar de beleving die ouders hebben ten aanzien van hun betrokkenheid en begrip van de zitting. In deze paragraaf worden de belangrijkste resultaten op een rij gezet. Op basis van de resultaten zullen de onderzoeksvragen en zodoende de centrale vraagstelling ‘*Hoe verloopt de communicatie tussen de rechter en ouders op de OTS-zitting?*’ beantwoord worden. De conclusies zullen per deelvraag besproken worden, waarbij eerst de deelvragen met betrekking tot de betrokkenheid van ouders en vervolgens de deelvragen met betrekking tot het begrip van ouders op de OTS-zitting aan bod zullen komen.

Wat betreft de betrokkenheid van ouders bij de zitting kan gezegd worden dat de rechter hier al in zekere mate aandacht aan besteedt. Zo heet deze ouders welkom voordat met de behandeling van de zaak wordt aangevangen. Echter, over het algemeen geldt dat de rechter zichzelf en de griffier vervolgens niet voorstelt. Ook de overige aanwezigen, zoals de verzoekers, worden over het algemeen niet persoonlijk voorgesteld, maar vaak wel bij functie benoemd. Doorgaans geldt dat ouders op een vriendelijke wijze worden benaderd door de rechter. Een vriendelijke benadering door de rechter lijkt samen te hangen met een positief oordeel van ouders ten aanzien van de zitting (Schuytvlot, 1999). De rechter weet met een kordate houding en een soms wat strenge intonatie tevens op gepaste wijze gezag uit te stralen. Een formele en soms autoritaire houding is nodig om de behandeling van de zaak een betekenisvolle aangelegenheid te laten zijn voor ouders (Weijers, 2008). Het merendeel van de geïnterviewde ouders beoordeelt de houding van de rechter positief en geeft aan tevreden te zijn met de manier waarop ze zijn aangesproken.

De mate waarin persoonlijke omstandigheden van ouders besproken worden, verschilt per zaak en per rechter. Vrijwel alle ouders krijgen gelegenheid geboden tot spreken en hun eigen standpunt in te brengen. De gemiddelde spreektijd van ouders in de rechtbank van Den Haag bedraagt 12.6% van de totale duur van de zaak. In de rechtbank van Rotterdam bedraagt deze 13.2% van de totale duur van de zaak. De gemiddelde spreektijd van één ouder op zitting is korter dan die van twee ouders op zitting. Ook voor ouders die met advocaat op zitting verschijnen, geldt dat zij gemiddeld korter spreken dan ouders die zonder advocaat op zitting verschijnen. Van de geïnterviewde ouders die op zitting gesproken hebben, geeft het merendeel aan dat zij van de rechter voldoende ruimte hebben gekregen om hun verhaal te doen. Dit stemt niet overeen met bevindingen uit eerder onderzoek van Savornin Lohman en collega's (2000), waaruit blijkt dat minder dan de helft van de ouders van mening is dat zij tegen de rechter konden zeggen wat zij wilden zeggen. Het is echter wel van belang dat ouders voldoende gelegenheid krijgen om hun verhaal te doen. Uit onderzoek blijkt namelijk dat ouders de gerechtelijke uitspraak gemakkelijker aanvaardden wanneer zij het idee hebben invloed op de procedure te kunnen uitoefenen (Barendrecht & Klijn, 2004; Tyler, 1990). Indien ouders van rechtsbijstand zijn voorzien, geeft het merendeel van de rechters structureel eerst de advocaat het woord, alvorens zij zich tot de ouders richten. De gemiddelde spreektijd van ouders met advocaat is korter dan de gemiddelde spreektijd van ouders die zonder advocaat op zitting verschijnen. In de rechtbank van Rotterdam wordt door alle rechters voldoende ruimte geboden voor een debat tussen de betrokken procespartijen. Dit geldt eveneens voor het merendeel van de rechters in de rechtbank van Den Haag.

De meeste rechters maken adequaat gebruik van enkele gesprekstechnieken in het gesprek met ouders. Zo stelt het merendeel van de rechters voldoende open vragen aan ouders en vragen zij voldoende door. Echter, voor enkele rechters geldt dat zij voornamelijk gesloten vragen stellen en/of weinig doorvragen. Het merendeel van de rechters toont interesse in het verhaal van ouders. Voor een aantal rechters geldt echter dat het tonen van interesse in het verhaal van ouders nog een punt van extra aandacht betreft. De meerderheid van de geïnterviewde ouders heeft het idee dat de rechter naar hun verhaal geluisterd heeft, terwijl slechts enkele ouders zich onvoldoende gehoord voelen door de rechter. Doorgaans wordt door de rechters begrip getoond voor het verhaal van ouders, terwijl voor enkele rechters geldt dat zij dit weinig of inconsistent doen. Het merendeel van de geïnterviewde ouders, op enkele na, heeft het idee dat de rechter begrip heeft voor hun situatie. Over het algemeen complimenteren rechters ouders niet tot nauwelijks met wat goed gaat en worden ouders evenmin aangemoedigd.

Wat betreft het rekening houden met het begrip van ouders die voor de rechtbank verschijnen, geldt dat er nog op enkele gebieden winst te behalen valt. Allereerst bevat de oproep die ouders door de rechtbank toegestuurd krijgen moeilijk taalgebruik, waardoor de kans bestaat dat ouders de oproep onvoldoende begrijpen. Het taalgebruik kan tevens een te formele indruk wekken. Dit geldt voornamelijk voor de oproep van de rechtbank van Den Haag.

Ouders blijken vooraf vaak weinig te weten van de kindbescherming en de juridische procedures en functionarissen (Clemens Schröner et al., 1971). Uit huidig onderzoek blijkt dat ouders voorafgaand aan de zitting door de rechtbank niet schriftelijk geïnformeerd worden over het hoe, wat en waarom van een kindbeschermingsmaatregel en de gang van zaken op zitting. Zo krijgen ouders bijvoorbeeld geen informatiefolder toegestuurd en wordt ook in de oproep geen informatie verschaft over het verloop van de zitting. Geïnterviewde ouders die voor het eerst op zitting verschijnen, weten vaak niet wat hen te wachten staat. Deze onwetendheid kan ouders de nodige spanningen opleveren. Ook op zitting wordt door de rechter over het algemeen geen uitleg gegeven over het verloop van de zitting en de rol of functie van deskundigen die ter zitting aanwezig zijn. Slechts enkele rechters in de rechtbank van Rotterdam geven in een enkele zaak, die een eerste verzoek betreft, wel uitleg over de rol of functie van de deskundigen. Voor het geven van uitleg inzake de reden van de zitting geldt dat vrijwel alle rechters in de rechtbank van Den Haag dit doen. De rechters in de rechtbank van Rotterdam doen dit eveneens, maar minder structureel,

waarbij de uitleg in een enkel geval onvolledig is of ontbreekt. Verder geldt dat de rechter nauwelijks aandacht besteedt aan de reden van de aanwezigheid van ouders op de zitting. Bijna de helft van de geïnterviewde ouders geeft aan op zitting uitleg te hebben ontvangen van de rechter. Deze uitleg heeft volgens ouders met name betrekking op het verloop van de zitting. Dit is een opvallende bevinding, aangezien uit de observaties blijkt dat het geven van uitleg door de rechter in minimale mate gebeurt, en dat geldt zeker voor het geven van uitleg betreffende het verloop van de zitting. Van de ouders die zeggen geen uitleg van de rechter te hebben ontvangen, geven slechts enkelen aan dat zij deze gemist hebben.

Betreffende de moeilijkheidsgraad waarmee gesproken wordt, kan gezegd worden dat een aantal rechters structureel in voor ouders begrijpelijke taal spreekt, terwijl enkele rechters over het algemeen gebruik maken van moeilijkere taal en daarmee niet altijd lijken aan te sluiten bij het cognitieve- en/of taalniveau van ouders. De overige rechters variëren per zaak in moeilijkheidsgraad. Over het algemeen wordt niet tot nauwelijks gebruik gemaakt van jargon en afkortingen.

Doorgaans geldt dat rechters niet tot nauwelijks het begrip van ouders toetsen. In de rechtbank van Rotterdam wordt dit door enkele rechters in enkele zaken gedaan, terwijl in de rechtbank van Den Haag vrijwel geen enkele rechter het begrip van ouders toetst. Gewoonlijk geldt dat de rechter, afhankelijk van de zaak, in verschillende mate verduidelijking geeft aan ouders met betrekking tot hetgeen op zitting gezegd wordt. Hierin is geen onderscheid waargenomen tussen eerste verzoeken en verlengingszaken. Over het algemeen geldt dat ouders niet de mogelijkheid wordt geboden om vragen te stellen naar aanleiding van hetgeen op zitting besproken is.

In de zaken waarin door de rechter direct uitspraak wordt gedaan, wordt deze over het algemeen gemotiveerd. Slechts enkele rechters doen dit echter niet structureel en/of zijn hierin onvolledig. Opvallend is dat bijna de helft van de geïnterviewde ouders aangeeft dat de uitspraak door de rechter niet of onvoldoende is gemotiveerd. Deze bevinding is niet in overeenstemming met de observaties uit huidig onderzoek, en komt tevens niet overeen met de onderzoeksresultaten van De Savornin Lohman en collega's (2000) waaruit blijkt dat de meerderheid van de ouders wel van mening is dat de rechter de uitspraak heeft gemotiveerd. Het is van belang dat de rechter ouders voldoende duidelijk maakt welke motivatie aan de beslissing ten grondslag ligt, en welk doel met de beslissing gediend wordt. Een voor ouders negatief uitpakkende beslissing zal dan eerder geaccepteerd worden (Tyler, 1990). Ondanks de beperkte uitleg die ouders krijgen voorafgaand en tijdens de zitting, weten vrijwel alle ouders de uitspraak van de rechter uit te leggen en lijken zij tevens te weten wat de maatregel,

indien deze is toegewezen, min of meer inhoudt. Over het begrip van ouders met betrekking tot de uitkomsten van de zitting, lopen de resultaten uit eerder onderzoek uiteen. Zo blijkt uit onderzoek van Clemens Schröner en collega's (1971) dat ouders na afloop van de zitting vage en onjuiste voorstellingen hebben omtrent de toegewezen maatregel, terwijl uit onderzoek van De Savornin Lohman en collega's (2000) blijkt dat de meeste ouders de inhoud van de maatregel begrijpen.

6. Praktische aanbevelingen aan de rechtbanken

Uit de conclusies van dit onderzoek is gebleken dat door de rechters uit de rechtbanken van Den Haag en Rotterdam aan een aantal zaken met betrekking tot de betrokkenheid en het begrip van ouders al voldoende aandacht wordt besteed. Zo worden ouders op zitting op een vriendelijke, respectvolle manier bejegend en krijgen zij over het algemeen een actieve rol toebedeeld door de rechter. Ook wordt in de meeste gevallen met voor ouders begrijpelijke taal gesproken. Er zijn echter nog een aantal zaken waaraan door rechters extra aandacht besteed zou kunnen worden. Teneinde de kwaliteit van de communicatie met ouders op zitting te verbeteren, zullen een aantal praktische aanbevelingen worden gedaan.

Ten eerste zouden de oproepen van de rechtbanken mogelijk hergeformuleerd kunnen worden in gemakkelijkere taal. Het is van belang dat de inhoud van de oproep voor alle ouders te begrijpen is. Daarnaast kan de oproep van de rechtbank voor sommige ouders een eerste indruk van de rechtbank zijn. Moeilijk en formeel taalgebruik kan op ouders, die voor het eerst op zitting moeten verschijnen, een enigszins intimiderende werking hebben.

Ten tweede zouden ouders voorafgaand aan de zitting bij het ontvangen van de oproep, aan de hand van een folder of iets dergelijks, geïnformeerd kunnen worden over de gang van zaken op de OTS-zitting. Ook zouden rechters ouders voor aanvang van de behandeling van de zaak kort kunnen informeren over het verloop van de zitting en de rol van de ter zitting aanwezig deskundigen. Met name voor ouders die voor het eerst op zitting verschijnen, en naar blijkt behoorlijk gespannen kunnen zijn, geldt dat zij aan de hand van informatie verwachtingen kunnen vormen ten aanzien van de zitting waardoor zij mogelijk meer op hun gemak raken. Wanneer ouders minder gespannen zijn, komt hun procesparticipatie naar verwachting beter tot zijn recht.

Ten derde zouden rechters meer oog kunnen hebben voor hetgeen goed gaat bij ouders, en dit ook richting ouders benoemen. Door het bekrachtigen van de positieve ontwikkelingen van ouders, kunnen deze ontwikkelingen zich mogelijk doorzetten. Ook

zouden rechters ouders vaker kunnen aanmoedigen specifieke doelen in het belang van het kind te bereiken. Dit stimuleert mogelijk de motivatie en de welwillendheid van ouders tot het accepteren van- en/of verlenen van medewerking aan hulpverlening.

Ten vierde is het van belang dat de rechters vaker het begrip van ouders toetsen, zodat zij kunnen aansluiten bij het cognitieve- en/of taalniveau van ouders. Indien nodig, kunnen rechters extra verduidelijking geven aan ouders. Ook is het van belang dat rechters tijdens de behandeling van de zaak ouders structureel de gelegenheid bieden om vragen te stellen. In een context waarbinnen de interactie plaats vindt volgens vaste patronen en waarbij sprake is van een ongelijke verdeling van macht en gelegenheid tot spreken, kan de barrière voor ouders tot het stellen van vragen op eigen initiatief soms groot zijn.

Ten vijfde is het van belang dat rechters de uitspraak die zij doen te allen tijde duidelijk uitleggen en motiveren. Door transparant en oprecht te zijn, weten ouders waar zij aan toe zijn en zal hun vertrouwen in het gerecht behouden blijven. Genoemde aspecten dragen bij aan het gevoel rechtvaardig behandeld te worden, waarmee de aanvaarding van de gerechtelijke uitspraak door ouders tenslotte bevorderd zal worden.

7. Discussie

Betreffende de interpretatie van de resultaten, moet worden opgemerkt dat dit onderzoek enkele beperkingen kent. Allereerst is in dit onderzoek gebruik gemaakt van een selecte onderzoeksgroep: het onderzoek is in enkel twee rechtbanken, op een aantal afgesproken dagen, uitgevoerd. Daarbij is er selectie opgetreden doordat bepaalde ouders geen toestemming hebben gegeven voor het uitvoeren van observaties, of niet hebben willen meewerken aan het interview (participatie bias). Zo wilden ouders die het niet eens waren met de uitspraak van de rechter, of door de zitting geëmotioneerd geraakt waren, vaak niet meewerken aan de interviews. Ouders die zich na afloop van de zitting opgelucht voelden, wilden daarentegen vaak wel meewerken. Mogelijk is door deze factoren een vertekend beeld ontstaan van de beleving die ouders hebben van de OTS-zitting. Bovenstaande factoren zorgen ervoor dat de gevonden resultaten niet zonder meer te generaliseren zijn naar alle OTS-zittingen die in de Nederlandse rechtbanken plaatsvinden. De resultaten uit huidig onderzoek zijn tevens beperkt te generaliseren doordat er meer observaties en interviews zijn uitgevoerd in de rechtbank van Den Haag dan in de rechtbank van Rotterdam en doordat er niet bij elke rechter hetzelfde aantal zaken geobserveerd is. Dit maakt dat de onderzoeksgroepen lastiger te vergelijken zijn. Daarnaast levert het feit dat een aantal achtergrondvariabelen van ouders, zoals leeftijd, etniciteit en het IQ, en rechter, zoals de

ervarenheid, niet bekend zijn, een beperking voor de generaliseerbaarheid van de resultaten. Tevens moet rekening gehouden worden met de kwaliteit van de resultaten verkregen op basis van de interviews. Aangezien er sprake is van een klein aantal interviews, die niet altijd gekoppeld zijn aan observaties, zijn deze resultaten minder representatief en betrouwbaar. Om die reden moeten deze resultaten met voorzichtigheid worden geïnterpreteerd.

Ten tweede is het mogelijk dat externe factoren een rol gespeeld hebben in dit onderzoek. Zo is het mogelijk dat de aanwezigheid van de onderzoekers op zitting, het gedrag van de rechter sociaalwenselijk heeft beïnvloed, aangezien de rechter zich er bewust van is dat er wordt geobserveerd. Ook het verspreiden van de onderzoeksopzet van dit onderzoek, onder de rechters van beide rechtbanken, kan het bewustzijn van de rechter over zijn/haar handelen mogelijk beïnvloed hebben. Daarnaast lijkt hetgeen er op zitting besproken wordt, van invloed te zijn op de resultaten. Wanneer er tijdens de behandeling van een zaak sprake is van complexe problematiek, of indien ouders erg geëmotioneerd zijn, lijkt dit enige weerslag te hebben op het handelen van de rechter. Tijdens een ‘zware’ zaak is het mogelijk dat de rechter ouders meer uitleg geeft, of ouders meer probeert gerust te stellen, dan wanneer het een relatief makkelijke zaak betreft, waar bovenstaande niet aan de orde lijkt te zijn. Ook lijkt het enigszins afhankelijk van de ouders, in hoeverre de rechter bijvoorbeeld uitleg behoeft te geven aan ouders. Zo is het mogelijk dat een rechter laag scoort op verduidelijking, omdat ouders alles lijken te begrijpen, terwijl een andere rechter erg hoog scoort op verduidelijking, aangezien het in dit geval minder begaafde ouders betreft. Op deze manier hebben individuele verschillen tussen ouders, enige invloed op de resultaten van dit onderzoek.

Tot slot is het van belang om rekening te houden met de subjectieve waarnemingen van de onderzoekers van de zittingen, die worden beïnvloed door hun eigen verwachtingen, persoonlijkheid en gemoedstoestand, die mogelijk de resultaten hebben beïnvloed. Ook het feit dat eerst alle observaties in de rechtbank van Den Haag zijn uitgevoerd, alvorens in Rotterdam met observaties is gestart, kan de resultaten mogelijk hebben beïnvloed. Tijdens de observaties in de rechtbank van Den Haag was sprake van een beperkter referentiekader, dan bij de observaties in de rechtbank van Rotterdam het geval is geweest. Door systematisch gebruik te maken van gestandaardiseerde observaties en duo-observaties is echter getracht de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid van het onderzoek te vergroten (Boeije, 2005).

8. Literatuurlijst

- Asser, C., & Boer, J. de (2006). *Handleiding tot de beoefening van het Nederlands burgerlijk recht. Personen- en familierecht*. Deventer: Kluwer.
- Baarda, D. B., Goede, M. P. M. de, & Teunissen, J. (1997). *Basisboek kwalitatief Onderzoek*. Houten: Stenfert Kroese.
- Barendrecht, J. M., & Klijn, A. (2004). *Balanceren en Vernieuwen: Een kaart van sociaal-wetenschappelijke kennis voor de fundamentele herbezinning Burgerlijk procesrecht*. Den Haag: Raad voor de Rechtspraak.
- Berends, I. E., Campbell, E. E., Wijgergangs, E., & Bijl, B. (2010). *Bescherming bekeken. Een onderzoek naar ontwikkelingen en regionale verschillen in het aantal ondertoezichtstellingen en machtigingen uithuisplaatsing*. Duivendrecht: PI Research.
- Boeije, H. (2005). *Analyseren in kwalitatief onderzoek: denken en doen*. Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.
- Clemens Schröner, B. L. F., Rijksen, P., & Stolp, A. G. (1971). *Gezinsvoogdij, hulp of fictie?* Amsterdam: Vereniging Pro Jeventute.
- Donner, J. P. H. (2005). Honderd jaar kinderwetten, in: A. P. van der Linden (Eds.), *Honderd jaar zorg om het kind* (pp. 1-6). Deventer: Kluwer.
- Doornbos, N. (2006). *Op verhaal komen, Institutionele communicatie in de asielprocedure*. Nijmegen: Wolf Legal Publishers.
- Golafshani, N. (2003). Understanding reliability and validity in qualitative research. *The Qualitative Report*, 8, 597-607.
- Graaf, J. H. de (2008). Rechten van het kind en ouderlijke verantwoordelijkheid, een inleiding. In J. H. de Graaf, C. Mak, & F. K. van Wijk (Eds.), *Rechten van het kind en ouderlijke verantwoordelijkheid* (pp. 17-27). Nijmegen: Ars AequiLibri.
- Ippel, P., & Heeger-Hertter, S. (2006). *Sprekend de rechtbank. Alledaagse communicatie in de Utrechtse zittingszaal*. Nijmegen: Wolf Legal Publishers.
- Landsheer, H., Hart, H. 't, Goede, M. P. de, & Dijk, J. A. G. M. van (2003). *Praktijkgestuurd Onderzoek. Methoden van praktijkonderzoek*. Groningen: Wolters- Noordhoff.
- Linden, A. P. van der, Siethoff, F. G. A. ten, & Zeijlstra- Rijpstra, A. E. I. J. (2009). *Jeugd en recht*. Houten: BohnStafleu van Loghum.
- Meuwese, S. (2005). *Handboek Internationaal Jeugdrecht*. Nijmegen: Ars AequiLibri.
- Savornin Lohman, J. de, Bruning, M. R., Goderie, M. J. H., Nieborg, S. M. A., & Steketee,

- M. J. (2000). *Met recht onder toezicht gesteld. Evaluatie herziene OTS-wetgeving*. Utrecht: Verwey Jonker Instituut.
- Schuytplot, A. (1999). Ouders en kinderen in de rechtszaal: Begrip en onbegrip van juridische procedures. *Nederlands Tijdschrift voor Opvoeding, Vorming en Onderwijs*, 15, 225-238.
- Tyler, T. R. (1990). *Why people obey the law*. New Haven: Yale University Press.
- Verberk, S., & Fuhler, K. (2006). *De positionering van de jeugdrechter*. Den Haag: Raad voor de rechtspraak.
- Weijers, I. (2005). Mulock Houwer: pionier van de residentiële jeugdzorg, in: A. P. van der Linden (Eds.), *Honderd jaar zorg om het kind* (pp. 33-44). Deventer: Kluwer.
- Weijers, I. (2008). De pedagogische opgaven van de jeugdstrafzitting. In I. Weijers, & F. Imkamp (Eds.), *Jeugdstrafrecht: in internationaal perspectief* (pp. 315-323). Den Haag: Boom Juridische uitgevers.

Bijlage 1 – Observatielijst

Observatielijst zitting OTS-UHP		Nr.:
Algemeen		
Observator:		Arrondissement:
Start:	Eind:	Rechter:
Zaak betreft (omcirkelen): - OTS-verzoek / UHP-verzoek - eerste keer / verlenging Verzoek gedaan door: ... Verzoek betreft kinderen in de leeftijd van		
Gezinssituatie (Gezag/Voogdij) en eventuele voorgeschiedenis (VOTS, eerdere OTS / UHP?):		
Beschrijving setting rechtbank: - Naam / Functie bordjes: JA / NEE - Plaats ouders / verzorgers: - Plaats jongere:		
Aanwezigen		
	<i>Aanwezig</i>	<i>Opmerkingen</i>
Rechter		
Griffier		
Ouders / verzorgers	Vader	Bij afwezigheid, reden:
	Moeder	
	Anders:	
Kind(eren)		
Raadsman		Van vader / moeder / jongere (omcirkelen)
Tolk		Voor vader / moeder / jongere (omcirkelen)
Overigen (familie / vrienden / anderen)		
Deskundigen	Raad voor de Kinderbescherming	Zo ja, van: BJZ / WSG / Nidos (omcirkelen)
	Gezinsvoogd	
	Anders:	

1. Uitleg – door rechter

a. Welkom heten ouder(s): JA / NEE / Gedeeltelijk

b. Voorstellen van aanwezig: JA / NEE / Gedeeltelijk

c. Uitleg rol/functie aanwezig: JA / NEE / Gedeeltelijk

d. Uitleg reden zitting: JA / NEE / Gedeeltelijk

e. Uitleg reden aanwezigheid ouder(s): JA / NEE / Gedeeltelijk

f. Indien kind apart is gehoord, wordt aan ouder(s) meegedeeld hetgeen daarmee besproken is:
JA / NEE / GEDEELTELIJK / NIET VAN TOEPASSING**2. Begrip – van ouders**

	Rechter	Notities
Tempo (laag – hoog) → ruimte om te antwoorden?	1 2 3 4 5	
Volume (zacht – hard)	1 2 3 4 5	
Articulatie (onduidelijk – overdreven)	1 2 3 4 5	
Intonatie (vriendelijk – streng)	1 2 3 4 5	
Moeilijkheidsgraad (te makkelijk – te moeilijk)	1 2 3 4 5	
Gebruik van jargon (niet – veel)	1 2 3 4 5	
Gebruik van afkortingen (niet – veel)	1 2 3 4 5	
Verduidelijking (niet – veel)	1 2 3 4 5	

a. Toetsing begrip door rechter: JA / NEE / Gedeeltelijk

Zo ja, op welke wijze?:

3. Inhoud – Communicatie met ouders

	Rechter	Notities
a. Bespreking persoonlijke omstandigheden:		
Thuisituatie	1 2 3 4 5	
Persoonlijke problemen ouders	1 2 3 4 5	
Problemen rondom kind	1 2 3 4 5	
b. Gesprekstechnieken:		
Doorvragen	1 2 3 4 5	
Open vragen stellen	1 2 3 4 5	
Interesse tonen in verhaal	1 2 3 4 5	
Begrip tonen	1 2 3 4 5	
Complimenteren	1 2 3 4 5	
Aanmoedigen	1 2 3 4 5	

c. Wordt ruimte gegeven aan ouder(s) om verhaal te doen: JA / NEE / Gedeeltelijk			
d. Wordt ruimte gegeven aan ouders om vragen te stellen: JA / NEE / Gedeeltelijk			
e. Wat is de spreektijd van ouders? (alleen tijd opnemen dat ouder aan het woord is)			
Moeder .. : .. minuten		Vader .. : .. minuten	
e. In hoeverre laat de rechter een debat tussen verzoeker(s) en ouders plaatsvinden (toelichting) → 1 = niet/nauwelijks; 2 = een beetje; 3 = veel,			
f. Houding ouder(s):	Moeder	Vader	
Nerveus	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
Boos / Frustratie	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
Laconiek / Onverschillig	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
Verlegen	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
Spraakzaam	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
g. Bij afwijkende houding ouders tegenover specifiek een aanwezige (rechter, raads- medewerker, gezinsvoogd of andere ouder), toelichting			
4. Overige			
Indien ouders niet aanwezig bij delen van de zitting, toelichten onderdeel en reden:			
Indien ouders rechtsbijstand hebben, wat is de rol van de advocaat: (toelichting) Spreekt voor ouder(s) / Vult ouder(s) aan / Minimale rol / Anders			
c. Overige punten van belang:			
5. Uitspraak			
a. Beslissing:			
b. Uitleg bij beslissing: JA / NEE / Gedeeltelijk			
c. Indien bij beslissing wordt afgeweken van mening ouder(s) / kind(eren), wordt dit dan expliciet benoemd en toegelicht: JA / NEE / Gedeeltelijk			
d. Wordt aangegeven wat ouder(s) moet(en) doen om OTS / UHP te beëindigen: JA / NEE / Gedeeltelijk			
e. Reactie ouder(s) op beslissing:			
f. Reactie kind(eren) op beslissing:			

Bijlage 2 – Semigestructureerd interview

Interview met: vader / moeder / pleegvader / pleegmoeder / anders:

1. Wat is uw eerste reactie, zo na deze zitting, wat vond u ervan (mee/ tegenvallen)?
2. Was dit de eerste keer voor u dat u in de rechtbank bent?
Nee → Bent u al eens eerder voor een kinderschermingszaak in de rechtbank geweest?
Was dit voor hetzelfde kind, of voor andere kinderen? Hoe vaak is dit geweest?

Gevoelens voorafgaand aan de zitting

3. Wat verwachtte u van de zitting voordat u de zaal binnenliep?
- 4.a Heeft u voorafgaand aan de zitting informatie gekregen over wat u te wachten stond?
- 4.b Zo ja, op welke manier/via welke persoon? (folder /hulpverlener / advocaat)?

Gevoelens tijdens de zitting

- 5.a Heeft de rechter u aan het begin van de zitting / tijdens de zitting uitgelegd hoe de zitting zou gaan verlopen?
- 5.b Zo ja, vond u deze uitleg duidelijk?
- 6.Hoe voelde u zich tijdens de zitting?
7. Wat vond u van de manier waarop u werd aangesproken door de rechter?
- 8.a Heeft u het idee dat u alles heeft kunnen zeggen wat u wilde tijdens de zitting?
- 8.b Heeft u het idee dat de rechter naar u geluisterd heeft?
- 8.c Zo ja, waar merkte u dat aan (maken van oogcontact, manier van praten, in de uitspraak, etc.)?
- 9.a Heeft u het idee dat de rechter begrip had voor uw verhaal?
- 9.b Zo ja, waar merkte u dat aan? (maken van oogcontact, manier van praten, in de uitspraak, etc.)?

Uitspraak zaak & handelen rechter

- 10.a Kunt u de uitspraak van de rechter uitleggen?
- 10.b Kunt u vertellen wat u nu precies te wachten staat?
- 11.a Heeft de rechter verteld waarom hij/zij tot dit besluit is gekomen?
- 11.b Is dit duidelijk voor u?
12. Wat had de rechter anders of beter kunnen doen wat betreft de communicatie tijdens de zitting volgens u?

Bijlage 3 – Aantal geobserveerde zaken en type zaken per rechtbank

Tabel 1

Aantal geobserveerde zaken per rechter, in de rechtbank van Den Haag

Rechter ..	Aantal zaken
Rechter 1	6
Rechter 2	1
Rechter 3	5
Rechter 4	6
Rechter 5	3
Rechter 6	5
Rechter 7	7

Tabel 2

Aantal geobserveerde zaken per rechter, in de rechtbank van Rotterdam

Rechter ..	Aantal zaken
Rechter 8	5
Rechter 9	4
Rechter 10	2
Rechter 11	5
Rechter 12	7

Tabel 3

Type zaak in de rechtbanken van Den Haag en Rotterdam en totaal in absolute aantallen en procenten (afgerond)

	Den Haag	Rotterdam	Totaal
OTS, eerste verzoek	9 27.3%	6 26.1%	15 26.8%
OTS, verlenging	1 3%	4 17.4%	5 8.9%
UHP, eerste verzoek	2 6.1%	0 0%	2 3.6%
UHP, verlenging	0 0%	3 13%	3 5.3%
OTS & UHP, eerste verzoek	5 15.1%	3 13%	8 14.3%
OTS & UHP, verlenging	16 48.5%	7 30.4%	23 41.1%
Totaal	33 100%	23 100%	56 100%

Bijlage 4 – Toestemmingsbrief ouders/verzorgers

Universiteit Utrecht

Utrecht, februari 2012

Betreft: Afstudeeronderzoek in de rechtbanken van Den Haag & Rotterdam

Geachte heer, mevrouw,

Middels deze brief willen wij ons graag aan u voorstellen en willen wij u op de hoogte brengen van het onderzoek dat wij uitvoeren in de rechtbanken van Den Haag en Rotterdam.

Allereerst een korte introductie: Wij zijn Anne Mariët en Daniëlle Krajenbrink, twee master studenten Orthopedagogiek aan de Universiteit Utrecht. In het kader van onze afstudeerscriptie doen wij onderzoek naar het verloop van rechtszittingen van kindbeschermingszaken en de communicatie die hierbij plaatsvindt tussen de rechter en de overige aanwezigen. Dit onderzoek wordt begeleid door prof. dr. Ido Weijers en drs. Stephanie Rap van de Universiteit Utrecht.

Van de rechtbanken in Den Haag en Rotterdam hebben wij toestemming gekregen om dit onderzoek in hun rechtbanken uit te voeren. Wij proberen een groot aantal zaken bij te wonen, om zo veel mogelijk gegevens te kunnen verzamelen. Met deze brief willen wij ook u om toestemming vragen om de zaak waar u voor opgeroepen wordt, te mogen bijwonen in het kader van ons onderzoek. De rechter zal u aan het begin van de rechtszaak vragen of u instemt met onze aanwezigheid, u kunt dan uw mening kenbaar maken.

Mochten wij u na afloop van de rechtszaak nog een aantal korte vragen willen stellen, omdat wij benieuwd zijn naar uw mening over het handelen van rechters en wellicht ook dat van gezinsvoogdijmedewerkers en raadsmedewerkers, dan zullen wij u hiervoor benaderen. Op dat moment kunt u aan ons aangeven of u wel of niet wenst mee te werken.

Tenslotte willen wij benadrukken dat u anonimiteit te allen tijde gewaarborgd zal blijven.

Wij hopen van harte op uw medewerking.

Met vriendelijke groet,

Anne Mariët en Daniëlle Krajenbrink

Bijlage 5 – Schriftelijke oproep rechtbanken

Oproep rechtbank Den Haag

X. XXXXXXXXXXXX
XXXX XXXXX X
XXXX XX XXXX

datum XX XXXXXXXX XXXX
contactpersoon dhr. X. van X.
doorkiesnummer (070) 381 2243 / Fax 3364
ons kenmerk 414103 / JE RK 12-570
uw kenmerk
onderwerp verzoek tot ots
RAAD VD K DEN HAAG/XX/XX

Sector Familie- en
Jeugdrecht

bezoekadres
Paleis van Justitie
Prins Clauslaan 60
2595 AJ Den Haag

correspondentieadres
Postbus 20302
2500 EH Den Haag

t (070) 3 81 31 31

www.rechtspraak.nl

Bij beantwoording de datum en
ons kenmerk vermelden. Wilt u
slechts één zaak in uw brief
behandelen.

Geachte heer/mevrouw,

Hierbij zend ik u een afschrift van een verzoekschrift betreffende de minderjarige(n)

X XXXXXXX, geboren te X, op X XXXX XXXX,
X XXXXXXX, geboren te X, op X XXXXXXXX XXXX,

met de daarbij overgelegde bijlage(n), dat ter griffie is ontvangen en onder het hierboven vermeld kenmerk is ingeschreven. Dit verzoekschrift zal worden behandeld ter terechtzitting van de enkelvoudige kamer, die wordt gehouden op:

X XXXX XXXX te XX:XX uur

in het Paleis van Justitie, Prins Clauslaan 60 te Den Haag.

Ik roep u op om op de terechtzitting in persoon te verschijnen teneinde op het verzoekschrift te worden gehoord.

U kunt ter zitting verschijnen zonder raadsman/vrouwe.

Als u wilt kunt u, eventueel met hulp van een advocaat, tot aan de zitting een verweerschrift indienen. Wanneer u niet in staat bent de kosten **van deze advocaat** te betalen dan kunt u bij de Raad voor Rechtsbijstand om toevoeging van een advocaat vragen.

Voor zover u stukken in het geding wenst te brengen, maak ik u er volledigheidshalve op attent dat alle belanghebbenden in onderhavige procedure recht hebben op inzage daarvan.

Indien u wilt weten welke rechter(s) uw zaak ter terechtzitting zal/zullen behandelen, dan kunt u vanaf twee dagen voor de genoemde zittingsdatum bellen naar bovengenoemd telefoonnummer.

De griffier,

Oproep rechtbank Rotterdam

X. XXXXXXXX
XXXXXX XXX X
XXX XX XXXX

sector civiel recht

bezoekadres
Wilhelminaplein 100/125
Rotterdam

correspondentieadres
Postbus 50545
3007 JA ROTTERDAM

t (010) 297 1930
f (010) 297 2563
www.rechtspraak.nl
RBS 56 99 89 892

datum X XXX XXXX
contactpersoon X.X. XXXXX
doorkiesnummer (010) 297 1924
ons kenmerk 400830 / JE RK 12-1348
uw kenmerk
bijlage(n) ja
onderwerp ondertoezichtstelling

Bij beantwoording de datum
en ons kenmerk vermelden.
Wilt u slechts één zaak in uw
brief behandelen.

Geachte heer/mevrouw,

De rechtbank heeft een verzoekschrift ontvangen met betrekking tot de minderjarige(n)
X.XXX, geboren te X, op XX XXX XXXX.
Een afschrift daarvan treft u hierbij aan.

Op XX XXX XXXX om XX:XX uur wordt dit verzoek mondeling behandeld op de besloten zitting (zonder
publiek). Ik roep u op om daarbij aanwezig te zijn.

De zitting zal plaatsvinden in het Gerechtsgebouw aan het Wilhelminaplein 125 te Rotterdam. U moet zich
melden bij de portier van gebouw A en deze oproeping tonen. De portier zal u zeggen in welke zaal u moet
zijn.

Op de zitting kunt u zelf uw mening geven. Als u dat wilt mag u ook een advocaat meenemen. U kunt met
behulp van uw advocaat voor aanvang van de zitting een verzoekschrift indienen.

Een advocaat kan u ook informeren over de mogelijkheden voor rechtshulp als u niet voldoende inkomsten
hebt om een advocaat te betalen. Als u (nog) geen advocaat hebt, kunt u zich met deze oproeping wenden tot
het Juridisch Loket, telefoon 0900 – 8020. Heeft u toegang tot internet, kijk dan op www.hetjnl.nl. Voor
verdere informatie met betrekking tot het Juridisch Loket: zie de bijgevoegde informatiefolder.

Het verzoekschrift zal, behoudens onvoorziene omstandigheden, worden behandeld door mr. X. XXX,
rechter.

Hoogachtend,
de waarnemend griffier

Bijlage 6 – Duur van elke zaak en spreektijden van ouders per rechtbank

Tabel 1

Duur van elke zaak en de spreektijd van ouders in de rechtbank van Den Haag

Zaaknummer	Duur zaak in min.	Aanwezigheid ouders	Spreektijd per ouder in min.	Totale spreektijd ouders in min.	Totale spreektijd ouders t.o.v. de duur van de zaak in procenten
1	20	Moeder Vader	01:23 08:25	09:48	49 %
2	20	Moeder Vader	01:45 00:32	02:17	11.4 %
3	25	Moeder	02:03	02:03	8.2 %
4	30	Moeder Vader	01:52 01:21	03:13	4.1 %
5	10	Moeder	00:10	00:10	1.7 %
6	20	Moeder	00:03	00:03	0.3 %
7	20	Vader	05:52	05:52	29.3 %
8	25	Moeder Vader	01:06 05:06	06:12	24.8 %
9	15	Moeder Vader	01:16 00:04	01:20	8.9 %
10	25	Moeder	00:10	00:10	0.7 %
11	15	Moeder Vader	00:01 00:03	00:04	0.4 %
12	20	Moeder	01:58	01:58	9.8 %
13	20	Moeder	02:55	02:55	14.6 %
14	25	Moeder Vader	06:20 01:40	08:00	32 %
15	25	Moeder	04:10	04:10	16.7 %
16	15	Moeder	01:30	01:30	10 %
17	30	Moeder	00:40	00:40	2.2 %
18	25	Moeder Vader	01:30 01:23	02:53	11.5 %
19	15	Moeder Vader	01:55 01:40	03:35	23.9 %
20	30	Moeder Vader	02:00 00:00	02:00	6.7 %
21	20	Moeder	01:00	01:00	5 %
22	20	Moeder Vader	01:30 00:55	02:25	12.1%
23	20	Vader	02:57	02:57	14.8 %
24	30	Moeder Vader	00:45 02:10	02:55	9.7 %
25	40	Moeder Vader	01:05 00:45	01:50	4.6 %
26	20	Moeder Vader	01:52 01:57	03:49	19.1 %
27	10	Moeder Vader	00:12 00:13	00:25	4.2 %
28	7	Moeder Vader	00:50 00:20	01:10	16.7 %
29	40	Moeder Vader	00:00 00:00	00:00	0 %
30	15	Moeder Vader	02:45 00:25	03:10	21.1 %
31	20	Moeder Vader	00:45 03:50	04:35	22.9 %
32	10	Moeder	01:55	01:55	19.2 %
33	10	Moeder	00:02	00:02	0.3 %

Tabel 2

Duur van elke zaak en de spreektijd van ouders in de rechtbank van Rotterdam

Zaaknummer	Duur zaak in min.	Aanwezigheid ouders	Spreektijd per ouder in min.	Totale spreektijd ouders in min.	Totale spreektijd ouders t.o.v. de duur van de zaak in procenten
1	30	Moeder Vader	01:55 00:56	02:51	9.5 %
2	15	Moeder	01:40	01:40	11.1 %
3	15	Moeder Vader	00:48 03:00	03:48	25.3 %
4	15	Moeder	01:05	01:05	7.2 %
5	70	Moeder Vader	00:00 00:00	00:00	0 %
6	25	Moeder	12:09	12:09	48.6 %
7	35	Moeder Vader	01:45 01:50	03:35	10.2 %
8	30	Moeder Vader	06:10 07:41	13:51	46.2 %
9	40	Moeder	04:06	04:06	10.3 %
10	30	Moeder	01:37	01:37	5.4 %
11	5	Vader	00:10	00:10	3.3 %
12	105	Moeder Vader	03:57 03:32	07:29	7.1 %
13	20	Moeder	00:52	00:52	4.3 %
14	30	Moeder Vader	00:25 00:24	00:49	2.7 %
15	20	Moeder Vader	01:20 00:16	01:36	8 %
16	40	Moeder	00:38	00:38	1.6 %
17	5	Moeder	01:33	01:33	31 %
18	35	Moeder Vader	02:37 01:01	03:38	10.4 %
19	10	Moeder Vader	00:35 00:15	00:50	8.3%
20	20	Moeder	02:20	02:20	11.7 %
21	10	Moeder	00:03	00:03	0.5 %
22	15	Moeder	04:18	04:18	28.7 %
23	10	Moeder Vader	00:01 01:05	01:06	11 %